

Kriminalistická identifikace osob

Bc. Martin Boráň

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martin Boráň**
Osobní číslo: **A16152**
Studijní program: **N3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Kriminalistická identifikace osob**
Téma anglicky: **The Criminalistics' Identification of Persons**

Zásady pro vypracování:

1. Zpracujte rešerši literatury a pramenů, které se vztahují ke zpracovávanému tématu.
2. Vymezte fenomenologické a etiologické otázky včetně právních aspektů, které souvisí s kriminalistickou identifikací osob.
3. Analyzujte aktuální situaci a možnosti aplikace metod portrétní identifikace.
4. Vytvořte kompletní návod pro práci s identikity určený pro začínající zaměstnance.
5. Výstupy z praktické části kvalifikační práce využijte pro návrh vylepšení uživatelského prostředí softwaru.
6. Práci doplňte zhodnocením úspěšnosti sestavování identikitů v činnosti forenzní identifikace osob.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. KONRÁD, Zdeněk a Jiří STRAUS. Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-535-7.
2. PORADA, Viktor. Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-589-0.
3. PORADA, Viktor a Peter POLÁK. Kriminalistika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-558-6.
4. PORADA, Viktor. Kriminalistické, forenzní a právní souvislosti identifikace osob podle funkčních a dynamických znaků. Praha: Vysoká škola Karlovy Vary, 2010. ISBN 978-80-87236-02-4.
5. STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. Teorie, metody a metodologie kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-666-8.
6. SVOBODA, Ivo. Kriminalistika. Ostrava: Key Publishing, 2016. Učebnice (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-259-4.
7. ŠIMOVČEK, Ivan. Kriminalistika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 405 s. ISBN 978-80-7380-343-8.
8. ZELINKA, Stanislav a Vladislav ŠTEFKA. Kriminologické technologie a systémy I [online]. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013 [cit. 2017-11-15]. ISBN 978-80-7454-318-0. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10563/26020>

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Stanislav Zelinka

Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání diplomové práce:

8. prosince 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

28. května 2018

Ve Zlíně dne 8. prosince 2017

doc. Mgr. Milan Adámek, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Vojtěch Křesálek, CSc.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně, dne 17. 5. 2018

.....

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Diplomová práce pojednává o problematice kriminalistické identifikace osob. Úvodem okrajově popisuje oblast kriminalistické vědy a kriminalistické identifikace. Následně velmi podrobně analyzuje možnosti metody portrétní identifikace včetně její aktuální situace. V rámci této metody je zpracovaný návod, který je posléze možné využít pro začínající pracovníky za účelem sestavování identikitů pomocí výpočetní techniky. Prostřednictvím získaných poznatků z praktické činnosti je práce doplněna návrhem možného vylepšení uživatelského prostředí softwaru k sestavování identikitů. V závěru práce hodnotí úspěšnost sestavování identikitů v činnosti kriminalistické identifikace osob.

Klíčová slova: kriminalistika, kriminalistická identifikace osob, kriminalistická stopa, identikit

ABSTRACT

The master thesis deals with the issue of criminal identification of persons. The introductory part describes marginally the field of forensic science and forensic identification. It then analyzes the possibilities of portrait identification methods in great detail, including its current situation. As part of this process, there is a guide that can be later used for novice workers to create identikits with the use of computer technology. With the knowledge learned from practical activities, the work is complemented by a proposal for a possible enhancement of the user environment of the software for assembling identikits. In the conclusion of the thesis, the identification of identikits is evaluated in terms of success in the activities of criminal identification of persons.

Keywords: criminology, criminalistics' identification of persons, forensic trace, identikit

Rád bych na tomto místě poděkoval rodině, blízkým a všem lidem v mém okolí, zejména pak vedoucímu PhDr. Mgr. Stanislavu Zelinkovi za ochotu, cenné rady a odborné připomínky, které mi v průběhu zpracování diplomové práce poskytoval. Velké poděkování si také zaslouží nrap. Jana Martinická za zajištění praktické činnosti na Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy a za předání zkušeností, poznatků a informací z kriminalistické praxe.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ÚVOD DO KRIMINALISTIKY.....	11
1.1 POJEM, PŘEDMĚT A SYSTÉM KRIMINALISTIKY	11
1.2 KRIMINALISTICKÉ METODY.....	13
1.2.1 Kriminalisticko-technické metody	13
1.2.2 Kriminalisticko-taktické metody.....	14
1.3 KRIMINALISTIKA JAKO VĚDA	14
1.4 SPOLEČENSKÁ FUNKCE KRIMINALISTIKY	15
2 KRIMINALISTICKÁ IDENTIFIKACE OSOB.....	16
2.1 POJEM A PODSTATA KRIMINALISTICKÉ IDENTIFIKACE.....	16
2.2 PRINCIPY KRIMINALISTICKÉ IDENTIFIKACE.....	17
2.2.1 Totožnost objektů	17
2.2.2 Individuálnost objektů	18
2.2.3 Relativní stálost objektů.....	18
2.3 OBJEKTY KRIMINALISTICKÉ IDENTIFIKACE	18
2.3.1 Objekt identifikovaný	19
2.3.2 Objekt identifikující.....	19
2.4 STÁDIA KRIMINALISTICKO-IDENTIFIKAČNÍHO ZKOUMÁNÍ.....	20
2.5 ZPŮSOBY KRIMINALISTICKO-IDENTIFIKAČNÍHO ZKOUMÁNÍ.....	21
2.6 PŘEHLED KRIMINALISTICKÝCH STOP	22
2.6.1 Paměťové stopy	23
2.6.2 Materiální stopy.....	23
2.6.3 Vstřícné stopy.....	24
2.6.4 Plošné a objemové stopy.....	24
2.6.5 Statické a dynamické stopy.....	24
2.6.6 Periferní stopy	25
2.6.7 Stopy oddělení.....	25
2.6.8 Mikrostopy	25
2.7 KRIMINALISTICKÉ METODY IDENTIFIKACE OSOB.....	25
2.8 PRÁVNÍ ÚPRAVA SOUVISEJÍCÍ S KRIMINALISTICKOU IDENTIFIKACÍ OSOB	28
2.8.1 Česká právní úprava pro zákonné získání sporného materiálu	28
2.8.2 Česká právní úprava pro zákonné získání porovnávacího materiálu	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 ANALÝZA PORTRÉTNÍ IDENTIFIKACE	32
3.1 HISTORIE PORTRÉTNÍ IDENTIFIKACE	32
3.2 MOŽNOSTI APLIKACE PORTRÉTNÍ IDENTIFIKACE	33
3.2.1 Rozdělení vnějších znaků člověka.....	34
3.2.1.1 Anatomické znaky	34
3.2.1.2 Funkční znaky	34
3.2.2 Popis osoby	35
3.2.2.1 Úřední popis	36
3.2.2.2 Laický popis	42

3.2.3	Metody sestavování portréту člověka	43
3.2.3.1	Plastická metoda.....	43
3.2.3.2	Grafická metoda	43
3.2.3.3	Fotorobot.....	44
3.2.3.4	Identikit	45
3.2.3.5	Výpočetní technika	45
3.3	AKTUÁLNÍ SITUACE V PORTRÉTNÍ IDENTIFIKACI	47
3.3.1	Identifikace osob podle fotografií	50
3.3.2	Identifikace mrtvol nezjištěné totožnosti	52
4	NÁVOD K VYTVÁŘENÍ IDENTIKITŮ	55
4.1	KVALIFIKAČNÍ POŽADAVKY NA PRACOVNÍKA	55
4.2	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ IDENTIKIT	57
4.2.1	Subjektivní a objektivní faktory svědka	58
4.2.2	Subjektivní a objektivní faktory technika	59
4.3	ZÁSADY PŘI SKLÁDÁNÍ IDENTIKITU	60
4.4	PRŮBĚH TVORBY SAMOTNÉHO PORTRÉTU.....	62
4.5	POVINNOSTI PRACOVNÍKA PO UKONČENÍ SESTAVOVÁNÍ PORTRÉTU	71
4.6	MOŽNÉ PROBLÉMY PŘI TVORBĚ PORTRÉTU	72
5	NÁVRH K VYLEPŠENÍ SOFTWARE	74
5.1	VYLEPŠENÍ FUNKCÍ SOFTWARE	75
5.2	IMPLEMENTACE NOVÝCH FUNKCÍ.....	76
6	ÚSPĚŠNOST IDENTIKITŮ V KRIMINALISTICE	80
6.1	STATISTIKY OD ROKU 2007 PO SOUČASNOST	81
6.2	VYHODNOCENÍ ÚSPĚŠNOSTI VYTVÁŘENÍ PORTRÉTŮ	84
	ZÁVĚR	86
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	87
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	90
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	91
	SEZNAM TABULEK	92
	SEZNAM GRAFŮ.....	93

ÚVOD

V dnešním světě má kriminalistická věda stále důležitější uplatnění a je čím dál častěji využívána. Je to způsobené zejména častěji opakovanějším výskytem nebezpečí, které ohrožuje život, zdraví či majetek lidí, ať se jedná o trestnou činnost ze strany pachatelů jakožto jednotlivců nebo i ze strany teroristických skupin.

Současná doba poskytuje kriminalistům několik propracovaných metod, postupů či technických nástrojů. Významem je identifikovat a dopadnout pachatele určitého trestného činu. Na místě činu je nejpodstatnější činnost kriminalistického technika, který zajišťuje stopy pachatele. Často jsou stopy to jediné, co se v místě činu po incidentu vyskytuje. Proto jsou prvořadým faktorem k rozhodnutí a k objasnění faktů při vyšetřování trestné činnosti. Ovšem záleží, jakou mají kriminalistické stopy kvalitu, aby bylo možné s nimi dále pracovat. Stopy pachatel na místě činu zanechá prostřednictvím činnosti, kterou vykonal či nástrojů, které na místě využil. Avšak stopy může pachatel zanechat i ve vědomí člověka respektive svědka či poškozeného. Z tohoto důvodu je podstatná i činnost výpovědi svědka.

Pokud byl svědek či poškozený schopný zapamatovat si obličejové části pachatele, přichází na řadu kriminalistický obor portrétní identifikace, kde se v dnešní době často uplatňují počítačové metody. Nejčastější využití má počítačový software wPoridos a proto je na něj zaměřena jedna z částí této diplomové práce.

Sestavené portréty pachatelů prostřednictvím zmíněného softwaru sice nejsou v trestním řízení použity jako přímé usvědčující důkazy, avšak přesto mají v praxi patřičný význam. Jsou totiž pátracím nástrojem, čímž podporují objasnění případů a ve finále napomáhají k dopadení pachatelů.

Cílem práce je vytvořit materiál, který by mohl sloužit pro začínající pracovníky, kteří budou skládat portréty s využitím počítačové metody a přiblížit jim důležité zásady, povinnosti či doporučení zabývající se touto problematikou. Pracovník by se tak v praxi mohl vyhnout různým problémům či negativním faktorům, které se vyskytují při činnosti vytváření portrétu na základě popisu svědka. Úmyslem práce je také využít výstupy z praktických aktivit v podobě poznatků k možnému vylepšení uživatelského prostředí, přesněji řečeno k zdokonalení stávajících funkcí či k možnému implementování nových funkcí v softwaru. Dále je účelem práce vyhodnotit úspěšnost vytváření portrétů v kriminalistické praxi na základě statistik, konzultací a praktické činnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO KRIMINALISTIKY

Kriminalistiku, jakožto kontinuálně rozvíjející se logický systém teorií, je možno definovat jako vědní obor, který se zabývá a také objasňuje zákonitosti vzniku, zániku, vyhledávání, zajišťování nebo zkoumání stop kriminalistického původu. Zabývá se kriminalistickými informacemi, které mají pro forenzní činnost význam či jinými soudními důkazy a podle nich na tomto základě vypracovává metody, prostředky, postupy a operace pro kriminalistickou praktickou činnost. Účelem těchto metod, prostředků, postupů či operací je jejich implementace v podmínkách trestního řízení [1].

Dnešní kriminalistika je kořenovým základem policejních věd a také věd bezpečnostních. Cena kriminalistiky není pouze o vědeckých metodách, nýbrž z velké části o systematizaci poznatků, které jsou založeny na základních pojmech kriminalistických stop, zkoumání či identifikaci. Má bohaté teoretické zpracování i rozsáhlou rozmanitost využití. Klade důraz na rozlehlé chápání předmětu zkoumání, čímž je tzv. relevantní událost, jinak řečeno trestná činnost respektive trestný čin. Dokonce i na školách, které jsou zaměřené na právo, se kriminalistika dostala do učebních programů jakožto samostatná věda. Jelikož vznikají nové bezpečnostní vědy, na základě rozvoje předmětu kriminalistického zkoumání, tak lze i říct, že je kriminalistika díky svému širokému spektru využití základní bezpečnostní vědou [2, 3].

1.1 Pojem, předmět a systém kriminalistiky

Od počátku vzniku se kriminalistika společně s kriminologií, penologií a dalšími forenzními vědy zařazuje do skupiny vědních oborů, které se orientují na negativní společenské jevy neboli zločiny. Reálné objekty zkoumání v těchto oborech jsou většinou totožné. Jedná se převážně o následující objekty zkoumání: [2]

- příčiny, podmínky a faktory, které připouští provádění trestných činů a vytváření dalších negativních událostí, jež škodí společnosti,
- trestné činy a další společensky nevhodné události, což mohou být sebevraždy, nehody nebo havárie a převážně jejich následky,
- vlastnosti, které má pachatel relevantních událostí či jeho oběť,
- aktivita pachatelů trestných činů,
- aktivita zaměstnanců policie, prokuratury a soudů při prošetřování toho, co se stalo,

- aktivita odborníků a znaleckých organizací.

Podmínkou k správnému určení předmětu kriminalistiky je třeba v činnostech, které jsou ve vztahu s odhalováním a vyšetřováním relevantních událostí, vyčlenit elementy, jejichž zkoumání by mohlo být zabezpečeno kriminalistickými metodami a není předmětem zkoumání jiných věd. Jedná se o určitých druhu aktivit, které napomáhají k efektivnímu a hlavně objektivnímu odhalování a vyšetřování trestných činů a představují následující strukturu objektů: [3]

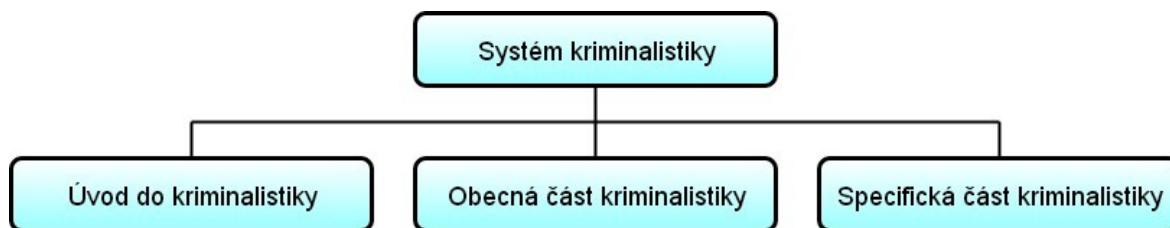
- odraz objektivní reality – dění relevantní události v materiálním prostředí, ale i ve vědomí pachatelů, svědků či obětí daného činu – považuje se za základní objekt zkoumání,
- aktivita člověka – na jedné straně chování pachatele a na druhé straně aktivita kriminalisty – považuje se za další objekt zkoumání,
- informačně-poznávací struktura aktivity, která se provádí při odhalování a vyšetřování relevantních událostí – považuje se za celkový objekt zkoumání.

Tyto objekty a aktivitu zkoumá kriminalistická věda, z pohledu svých specifických oblastí zákonitostí objektivní reality a nezabývá se jimi žádná další věda. Jedná se o dvojici následujících oblastí zákonitostí: [4]

- zákonitosti vzniku, trvání a zániku forenzních stop a dalších důkazů či informací, které mají v kriminalistickém zkoumání význam,
- zákonitosti hledání, zajišťování a zkoumání forenzních stop a dalších důkazů nebo informací mající kriminalistický význam.

Většina tvůrců tyto vypsání oblasti zákonitostí posuzuje jako specifický předmět kriminalistiky.

S předmětem kriminalistické vědy je také ve vztahu problematika týkající se systému kriminalistiky, jakožto oboru. Předmět i systém není ničím náhodný, ale je bezpodmínečně potřebný a objektivní. Jelikož je na systém kriminalistické vědy kladen velký důraz z pohledu teoretiků, tak lze narazit na několik názorů ohledně systému kriminalistiky. Pokud je potřeba uspořádat objekty, které zkoumá kriminalistika, tak je nejprve potřeba vybrat vhodné kritérium systematizace. Za takové kritérium lze chápat charakter zkoumaných objektů. Pomocí tohoto východiska lze předložit následující rozdělení systému kriminalistiky, jenž se skládá ze tří okruhů: [5]

Obr. 1. Rozdělení systému kriminalistiky do tří oblastí [4], upravil Boráň, 2018

Lze se v literaturách setkat s různými rozdíly v členění systému kriminalistiky. Každý autor používá z části odlišnou systematizaci, ale obecně význam členění je téměř stejný [4].

První okruh **Úvod do kriminalistiky** je složen z výroků představující nejobecnější úroveň, co se týká teorie kriminalistiky. Patří zde předmět, systém, společenské funkce, metodologie vědeckého poznání či dějiny kriminalistiky [4, 5].

Do druhého okruhu, nazvaném **Obecná část kriminalistiky** patří poznatky a metody, mající význam pro vyšetřování veškerých trestných činů všech typů. Náleží sem také učení o stopách nebo obecná metodologie kriminalistické praxe.

Specifická část kriminalistiky obsahuje zejména metodiku vyšetřování určitých typů trestných činností, kde spadají obecné otázky metodiky šetření dílčích relevantních událostí a jednotlivé postupy z hlediska metodiky [4].

1.2 Kriminalistické metody

Vznik kriminalistických metod nastal postupně během rozvíjení kriminalistiky, ale také převzetím a přizpůsobením metod z jiných vědních oborů. Princip je takový, že byla upravena původní metoda, aby splňovala podmínky vyhledávání stop, zajišťování stop a aby vyhodnocovala kriminalistické identifikace [2].

Pomocí charakteru postupů, aplikovaných prostředků a operací se jednotlivé metody od sebe liší. Mohou být buďto více technické nebo více taktické. Podle toho, který charakter postupů a operací převládá při řešení problémů kriminalistického zkoumání, tak lze mluvit o taktických či technických kriminalistických metodách [3].

1.2.1 Kriminalisticko-technické metody

Jedná se o metody, které se uplatňují hlavně na zkoumání látkových kriminalistických stop, tedy u objektů materiální povahy. Využití těchto metod v kriminalistice z hlediska procesu objasňování, potřebuje kompetentní specializaci a to je

důvod, proč se uplatňují hlavně v rámci kriminalistických expertíz. Lze k takovým metodám zařadit například mechanoskopii, biologii, antropologii, trasologii, balistiku, identifikaci osob podle hlasu, pachu, ručního písma, vnějších znaků a další [2, 3].

1.2.2 Kriminalisticko-taktické metody

Někdy se nazývají jako strukturální kriminalistické metody. Jejich uplatnění je především pro zkoumání paměťových stop. Všechny metody zkoumají tyto stopy pouze ze „svého“ pohledu, avšak vždy v kontextu i s jinými stopami. Zde patří například kriminalistická verze, ohledání, výslech, konfrontace, pátrání, zadržení, проверка výpovědi na místě, obhlídka, kriminalistický experiment či rekonstrukce [2, 3].

1.3 Kriminalistika jako věda

Kriminalistická věda pracuje se znalostmi z různých oborů obzvláště z technických a přírodních věd, což může být například fyzika, mechanika, chemie, informatika a další. To je zřejmě důvod, proč kriminalistiku někteří kriminalisté mylně popisují jako pouhou oblast zkoumání stop či jiných důkazů a zařazují ji spíše k technickým vědám. Přičemž kriminalistika tím na co se zaměřuje, patří nesporně i k společenským vědám. Rovněž má blízko k právním vědám, konkrétně k trestnímu právu hmotnému a procesnímu, stejně tak k správnímu právu respektive k právu bezpečnostnímu. Trestní právo hmotné a procesní je ve vztahu s kriminalistikou, protože vymezuje určitý objekt zkoumání a tím je trestný čin. Od zrodu kriminalistické vědy se klade důraz na existenci blízkého vztahu mezi kriminalistikou a kriminologií, jako naukou věnující se zločinností, jejími formami, vývojem a prevencí. Sice se obě vědní disciplíny zabývají shodnými objekty, avšak objektivní zákonitosti, kterými se zabývá kriminologie, se diametrálně liší od zákonitostí, kterými se zabývá kriminalistika [1].

Podle stupně zobecnění se metody kriminalistického vědeckého poznání člení na tyto tři kategorie.

Obr. 2. Rozdělení metod kriminalistické vědy [1], upravil Boráň, 2018

První kategorie, tedy všeobecné poznávací metody v kriminalistice jsou jednotné s dalšími obory z hlediska vědy a praxe. Patří zde například metody pozorování, porovnávání, měření či analýza, dedukce, indukce a jiné [1].

Metody převzaté z jiných oborů tvoří druhou skupinu a jsou to takové, které vznikly a využívají se v jiných oborech. Jedná se například o metody matematické, fyzikální, chemické, biologické, biometrické a další.

Třetí kategorii tvoří specifické metody kriminalistické vědy, používající se výhradně v kriminalistické oblasti. Patří zde metoda zobecnění poznatků policejní, vyšetřovací a soudní praxe a dále metoda čínorodá aplikace a přeměna poznatků dalších oborů [1].

1.4 Společenská funkce kriminalistiky

Kriminalistika vykonává společensky pozitivní funkci, protože působí proti společensky negativním činům, převážně proti kriminalitě, která představuje nebezpečí lidským hodnotám, ohrožuje úroveň kvality života ve společnosti, vzbuzuje pocit strachu a může znejistit důvěru veřejnosti k státu [1, 6].

Další funkcí kriminalistiky je podporování humanizace právní procesní činnosti. Princip je takový, že vybavuje subjekty kriminalistického objasňování metodami, které jsou zaměřeny na opatření informací bez zbytečného zakročení do práv a svobod občanů. Kriminalistické metody podporují ochranu individuálních práv občanů ve společnosti a předcházejí tomu, aby byl nevinný občan neprávem odsouzen.

Má také podstatný úkol v oblasti prevence, konkrétně v oblasti generální prevence, kde odradí potenciální následníky způsobem, že vlastními metodami navýší pravděpodobnost rychlého a efektivního postihu pachatelů. Kriminalistika zkoumá také často se vyskytující situační okolnosti, které zjednodušují vyšetřování trestné činnosti. A rovněž zhotovuje speciální opatření za účelem prevence. Pokud se kriminalisté o chystané trestné činnosti dozvědí včas, tak mohou dokonání takové činnosti zmařit [1, 6].

Kriminalistiku lze aplikovat i pro další účely, například pro řešení sociálně patologických jevů, kde patří sebevraždy či přestupky. Uplatňuje se tedy v širokém spektru oblastí, v kterých se vykonává dokazování [6].

2 KRIMINALISTICKÁ IDENTIFIKACE OSOB

Dle ztotožňovaných objektů, což je jeden z druhů kriminalistické identifikace, lze rozlišit kriminalistickou identifikaci osob, identifikaci věcí a identifikaci zvířat. Identifikace osob je založená na základě antropologických a anatomických rysů lidského těla. Lze zde zahrnout tvar těla, hlavy, vlasů, obočí, rtů a jiné. Nebo prostřednictvím funkčních znaků pohybového projevu, kam lze zařadit lokomoci člověka, gestikulaci či ruční písmo. Dále se identifikace provádí na základě vzorů papilárních linií, hlasu člověka, biologických stop, trasologických stop, kde patří chodidlo, ušní boltec či zuby a odorologických stop, které jsou založené na pachu člověka [1].

Pokud dojde k odhalení identity anebo ne, tak se rozlišují následující:

- **Individuální identifikace**

Představuje posudek, že stopa má totožný souhrn identifikačních vlastností, jako zkoumaný objekt. Z takového posudku lze dedukovat závěr, že stopa vznikla prostřednictvím určitého zkoumaného objektu. Například zjištění totožnosti člověka podle markantů papilárních linií či analýzy DNA. Z hlediska důkazu je individuální identifikace nejdůležitější [1].

- **Nedovršená identifikace**

Je to stanovení skupinové příslušnosti, což pojednává o tom, že identifikace není ukončená určením identity konkrétního objektu. V takových případech lze mluvit pouze o zjišťování skupinové příslušnosti objektů, čímž se rozumí například stanovení typu podrážky, čísla velikosti obuvi nebo druhu palné zbraně pomocí nábojnice, která z ní byla vystřelena [1].

2.1 Pojem a podstata kriminalistické identifikace

Základem teorie kriminalistické identifikace obecně je systém, kde patří pojmy, zásady a identifikační metody. Takový systém napomáhá k tomu, aby bylo možné vědecky stanovit totožnost materiálních objektů dle jejich odrazů a využít dosažených výsledků pro účely trestního řízení. Teorie dále vychází z faktu, že není možné, aby byly dva různé objekty a prostřednictvím nich by se vytvořily absolutně stejné stopy. Jednotlivé objekty se totiž od sebe vzájemně liší převážně svými charakteristikami a projevy. Ať už se jedná o hmotnost, výšku, věk, barvu vlasů nebo očí. Dalším faktem kriminalistické identifikace

je relativní stálost objektů. Podmínkou provedení kriminalistické identifikace je neměnnost objektu po určité době. Pokud u objektu, jenž vytvořil stopu, nastanou určité výraznější změny, tak proces identifikace není možný. Objekty mohou ovlivňovat různé vlivy, ať už jde o působení povětrnostních vlivů, fyzikálních, chemických či o akci zločince, která byla spáchána úmyslně [7, 8].

Hlavní východisko kriminalistické identifikace je tzv. teorie odrazu. Objekty materiální podoby, které se účastní na trestném činu, což může být pachatel, jeho obuv či různé nástroje, mají vliv na vnější prostředí. Z toho plyne, že na vnější prostředí vyvolávají určitou změnu neboli odraz. Konkrétně v kriminalistice jsou takové změny nejčastěji ve formě stop [7].

Pojem kriminalistická identifikace lze definovat jako proces zjišťování, při kterém je cílem zjistit, pomocí kterého objektu vznikla konkrétní kriminalistická stopa. Takový proces je založený na zjišťování identity objektů prostřednictvím kriminalistických stop, v nichž se pátrá po souvislosti osoby či věci s relevantní událostí [8].

2.2 Principy kriminalistické identifikace

Kriminalistická identifikace je založena na učení o obecných principech, které identifikují objekty pomocí jejich odrazů. Účelem je získat důkazy, které budou klíčové v procesu vyšetřování. Z tohoto důvodu mají jak v kriminalistice, tak i v teorii trestně procesního dokazování velký význam. Základní principy kriminalistické identifikace představují učení o totožnosti, individuálnosti a relativní stálosti objektů [7].

2.2.1 Totožnost objektů

Základem teorie kriminalistické identifikace je dialektická logika, při které je totožnost interpretovaná jako vztah protikladů. Vztah totožnosti je postoj mezi dvěma nebo více stavy jednoho a téhož objektu, který vyčnívá v odlišných podobách. Transformace těchto stavů jsou ve formě totožnosti pouze v rámci uceleného systému. Systémem se rozumí zobrazování, které je mezi odráženým a odrážejícím objektem, tedy mezi stopou a objektem, pomocí kterého stopa vznikla. U totožnosti se klade důraz jen na takové vlastnosti, které jsou objektivně podstatné pro individuálnost objektů, jenž je zkoumán. Z toho plyne, že je výběr vlastností, pomocí kterých se budou pak srovnávat různé objekty, nezávislý na libovůli daného objektu. Vlastnosti, pomocí kterých je prokázán závěr o totožnosti při kriminalistické identifikaci, jsou takové, které vznikly

nahodile, takže se s nimi lze setkat pouze ojediněle, dále takové, co jsou variabilní a ty snadno viditelné ve stopě. Odhalit totožnost je o tom, že na daném odražejícím objektu se musí zobrazit odražený objekt [7].

2.2.2 Individuálnost objektů

Principem je, že každý objekt materiálního světa je individuální neboli neopakovatelný. Ať už se jedná o živou či neživou přírodu, v které je variabilita tak vysoká, že není možné, aby měly dva různé objekty absolutně stejné vlastnosti. Každý objekt nese několik různých fyzikálních, biologických či jiných znaků a to je důvod, proč je každý objekt jedinečný. Velký počet kombinací, které je možné z těchto znaků vytvořit, je nenapodobitelný, tudíž je souhrn vlastností u každého objektu individuální. Při kriminalistické identifikaci pro konstatování individuality není podstatné, aby se zjistily všechny vlastnosti objektu, ale pouze ty specifické, které jsou neopakovatelné u jiných objektů [7].

2.2.3 Relativní stálost objektů

Aby bylo možné určit totožnost v kriminalistické identifikaci, musí se zkoumat pouze objekty, které jsou relativně stálé. Nelze totožnost považovat, jako navždy danou či neměnnou. Aby objekty byly označeny za relativně stálé, musí splňovat několik podmínek. Nesmí se rychle a výrazně měnit v průběhu času, čemuž by nebylo možné zamezit a na určitém stupni lidského poznání musí být schopny správného objasňování. Výsledek kriminalistické identifikace je tím spolehlivější a hlavně jednodušší, čím jsou charakteristiky objektu stálější. Každý objekt v kriminalistické identifikaci je vystaven změnám. Působí na objekty různé nežádoucí vlivy a tím se informační hodnota identifikačních charakteristik snižuje, což je pro identifikaci nežádoucí. U kriminalistické identifikace osob není například stálost dynamického stereotypu dospělého člověka po všech stránkách konstantní. Jedná se o tzv. vnitřní variabilitu chůze člověka, přičemž stále platí základní dynamické stereotypy, pomocí kterých lze identifikovat daného člověka [7].

2.3 Objekty kriminalistické identifikace

Jakékoliv události z oblasti kriminalistiky se od sebe vzájemně odlišují, zejména tím, jestli jde o trestný čin, přestupek, sebevraždu, dopravní nehodu či jinou relevantní událost. K odlišnostem dochází i přesto, že z hlediska kategorizace jde o stejnou

kriminalistickou událost. Jako příklad lze uvést dva trestné činy, (vražda – krádež) anebo (vražda – vražda), kde každý z nich je předurčen řadou faktorů, jež se použily k vykonání trestné události. Při vyšetřování trestných činů závisí metodika vyšetřování na tom, jaká je skutková podstata činu nebo co se z různých kriminologických či jiných specifických hledisek odráží. Záleží i na kriminalistické charakteristice relevantních událostí, jejich komponentech a taky to, co je podstatné z kriminalistických objektů [3].

Při kriminalistické identifikaci se nezkoumají všechny vlastnosti identifikovaného objektu, nýbrž pouze ty, které se odrazily u objektů identifikujících. Z tohoto úhlu pohledu se charakteristiky identifikovaného objektu člení na identifikační a neidentifikační vlastnosti. Dílčí charakteristiky se nezjišťují přímo. Zjišťují se zprostředkovaně pomocí zkoumání svého mechanismu stopového kontaktu, zejména z hlediska kvality i kvantity informací z objektu, pomocí kterého stopa vznikla na objekt, který ji přijímá [9].

2.3.1 Objekt identifikovaný

Jedná se o ztotožňovaný objekt, jenž se odrazil ve stopě, ale také o objekty, o kterých se lze domnívat, že se odrazily ve stopě a je třeba je identifikačně zkontrolovat. Aby bylo možné provést korektní rozbor procesního dokazování, musí se odražené objekty dále diferencovat na následující: [7]

- objekt, pomocí kterého vznikla stopa, podle které je zjišťován a nazývá se zjišťovaný či hledaný objekt,
- objekt, u kterého je možné, že vytvořil nalezenou stopu a je potřeba tuto skutečnost ověřit, nazývá se prověřovaný objekt.

Vlastnosti zkoumaného objektu se určují na základě jeho stop, například vlastnosti pohybu člověka na videonahrávce je možné stanovit zkoumáním biometrického obsahu trasologických stop člověka, které se našly na místě činu. V praxi v oblasti kriminalistiky jsou to osoby, věci nebo zvířata [1, 7].

2.3.2 Objekt identifikující

Jedná se o ztotožňující objekt, který odráží znaky ztotožňovaného objektu, jinak řečeno identifikovaného. Pomocí těchto objektů se řeší otázka identity. Jde jen o nositele informace a je určen k stanovení vlastností ztotožňovaného objektu. Mohou to být stopy, kopie stop a další vzorky. Hlavním představitelem informace u daného objektu jsou stopy, které mohou být kompenzovány svými kopiemi. Příkladem lze uvést stopu lokomoce

člověka, kterou lze nahradit videonahrávkou jeho pohybu. Ve forenzní praxi jsou to převážně kriminalistické stopy a porovnávací materiál. Podmínkou je, aby při kriminalistické identifikaci byly identifikující objekty minimálně dva, většinou jich však je o několik více [1, 7].

2.4 Stádia kriminalisticko-identifikačního zkoumání

Zkoumáním identifikačních vlastností objektu se řeší, jestli identifikační znaky jsou v souladu či se liší. Kriminalisticko-identifikační zkoumání v praxi se uskutečňuje ve dvou následujících stádiích: [3, 7]

- **přípravné stádium na identifikaci,**
- **stádium vlastního identifikačního zkoumání.**

V první fázi, tedy v přípravném stádiu se uskutečňuje několik činností, které napomáhají zejména k zajištění stop, jejich zabezpečení a obstarávají se videonahrávky z místa činu, z kterých se vyhotoví kopie sloužící pro znalecké zkoumání. Dále se vytváří soubor ztotožňovaných objektů, porovnávacího materiálu a dalších informací různé povahy. Ztotožňované objekty jsou takové, které se prověřují [3, 7].

Druhou fází identifikačního zkoumání je stádium vlastního identifikačního zkoumání, které se provádí pomocí expertizního zkoumání, kde je základem porovnávací metoda. Využívají se zde speciální chemické, biologické či matematické metody. Cílem je individualizace neboli odhalení identity, které musí obsahovat stručné, přesné a hlavně srozumitelné závěry. Toto stádium se dělí na tři etapy: [1, 3, 7]

- **oddělené zkoumání,**
- **porovnávací zkoumání,**
- **zhodnocení výsledků.**

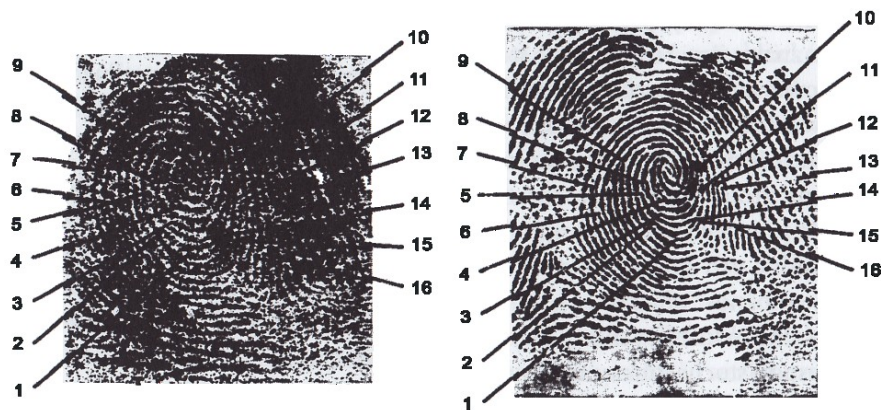
V první etapě s názvem oddělené zkoumání se zkoumají identifikační vlastnosti objektů. U kriminalistické identifikace osob jsou to identifikační referenční křivky, které se nachází na těle daného člověka, u kterého probíhá zkoumání. Název oddělené vznikl z faktu, že zkoumání samostatně řeší stopy a samostatně ztotožňovaný objekt. Stejným případem je samostatné zkoumání videonahrávek a samostatné zkoumání srovnávacích materiálů [1].

2.5 Způsoby kriminalisticko-identifikačního zkoumání

Během činnosti zkoumání rozlišujeme, jestli se ke kriminalistické identifikaci používají materiální či paměťové stopy. Pokud se jedná o materiální stopy u zobrazení objektů, tak lze hovořit o čtyřech způsobech srovnávacího zkoumání: [10]

- „*položení vedle sebe s popisem znaků, tzv. bodování,*
- *překrytí zobrazení,*
- *spojení zobrazení,*
- *geometrické měření.*“ [9, s. 85]

Tzv. bodování neboli položení vedle sebe s popisem znaků je založené na situování srovnávacích zobrazení do jednoho zorného pole, a aby se zjednodušilo zkoumání či následné srovnávání. Taky aby bylo možné bodovat zvolené identifikační rysy. Tento způsob kriminalisticko-identifikačního zkoumání se aplikuje zejména v daktyloskopii. Aby vznikly vhodné podmínky pro zkoumání, tak se využívají rozmanité kriminalisticko-technické prostředky a postupy, například daktyloskopický komparátor, srovnávací episkop a jiné. Výsledek srovnávání se musí zdokumentovat, k čemuž se obstarají fotografie obou srovnávacích objektů, umístí se vedle sebe a nakonec se provede popis a označení identifikačních rysů, které se shodují [9, 10].

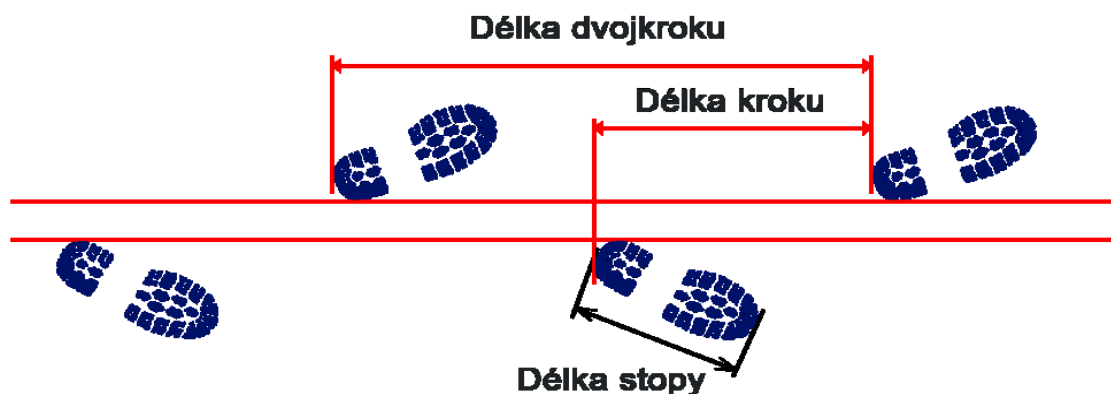
Obr. 3. Bodování v oboru daktyloskopie [9], upravil Boráň, 2018

Druhým způsobem kriminalisticko-identifikačního zkoumání je překrytí zobrazení, které je založeno na přiložení jednoho průhledného zobrazení na druhé. Provádí se takovým způsobem, aby se obě zobrazení zdály jako totožné, pokud jsou jednotlivé jejich rysy shodné. Jedno zobrazení může být například na diapozitivu a druhé například na fotografii. Takový způsob se aplikuje v situacích, kdy je nesnadno definovatelný tvar

znaku a není možné jej výslovně změřit ani popsat. V kriminalistické praxi se metoda využívá zejména v trasologii [9, 10].

Další způsob s názvem spojení zobrazení je založen na tom, že se zobrazení srovnávacích objektů připojí k sobě takovým způsobem, aby jedno zobrazení představovalo vrozené pokračování druhého. Hlavní význam má metoda zejména při komparaci dynamických stop. Způsob se často aplikuje ve forenzní balistice a mechanoskopii. Využívá se zde technický prostředek komparační mikroskop spolu s možností obrazové dokumentace.

Posledním způsobem je geometrické měření, které je stavěno na měření vzdálenosti různých zvolených bodů či úhlů, které svírají jejich spojnice. Aplikuje se například u srovnávání stop obuvi, dokonce i u identifikace osob dle fotografie. Mnohdy je geometrické měření i doplňkem ostatních eposů kriminalisticko-identifikačního zkoumání například spojení zobrazení [9, 10].

Obr. 4. Geometrické měření při zkoumání stop lokomoce člověka [9], upravil Boráň, 2018

Avšak zmíněné metody srovnávacího zkoumání, které se v kriminalistické identifikaci aplikují, nejsou zdaleka jediné. Pokud objekt obsahuje při identifikaci informace o vnitřní stavbě objektů, tak lze použít metody komparace, které se opírají na znalostech z technických či přírodních oborů [9].

2.6 Přehled kriminalistických stop

Pojem kriminalistická stopa je odvozený od všeobecného výrazu „stopa“ a je definován jako jakákoliv změna neboli odraz, který se nachází v místě kriminalisticky relevantní události a musí být v příčinné souvislosti s událostí. Další podmínkou je, že odraz musí mít jsoucno od svého vzniku až do zjištění, přičemž zde musí být možná

vyhodnotitelnost změny nynějšími kriminalistickými prostředky či metodami. Odraz vlastnosti hmoty má tedy za následek vznik stopy [2, 6].

Základní dělení kriminalistických stop je dvojitým způsobem. Prvním je dělení podle mechanismu jejich vzniku, kam patří paměťové stopy či materiální stopy. A druhý způsob dělení je dle změn v materiálním prostředí, kde jsou zařazeny stopy vstřícné, plošné nebo plastické, stopy statické či dynamické, stopy periferní, stopy oddělení a mikroskopy, které mohou obsahovat jakékoliv látkové stopy. Popisem těchto stop se zabývají následující podkapitoly [4].

2.6.1 Paměťové stopy

Vznik takových stop je na základě procesu zapamatování, jenž probíhá ve vědomí člověka pomocí vjemů smyslových orgánů. Jedná se o smyslové orgány sluchu, zraku, chuti, hmatu i čuchu. Obsah těchto stop tvoří vnímaný objekt, který si člověk zapamatoval. Ovšem obsah podléhá změnám, stejně jako veškeré materiální objekty. Paměťové stopy může ovlivnit proces zapomínání a jiné psychické či filozofické procesy, jako je domýšlení, představa nebo fantazie [2].

2.6.2 Materiální stopy

Jinak řečeno stopy látkové, které existují v mnoha rozmanitých podobách, proto dnešní klasifikační systémy nejsou odrazem jejich přesného výpočtu. Jsou to stopy zahrnující informace o vnější stavbě objektu. Látkové stopy se nejfrekventovaněji vyskytují ve formě otisků papilárních linií člověka, otisků předmětů a nástrojů či různých rýh, otisků dopravních prostředků a podobně. Podle druhu informace lze látkové stopy dělit na následující: [2, 3]

- **stopy zahrnující informace o vnější struktuře objektu, který stopy vytvořil** - zde patří stopy trasologické, mechanoskopické, balistické a jiné,
- **stopy zahrnující informace o vnitřní struktuře objektu, který stopy vytvořil** - zde patří biologické či chemické stopy,
- **stopy zahrnující informace o funkčních a dynamických vlastnostech objektu, který stopy vytvořil** - zde patří stopy hlasu, ručního písma, chůze či běhu,

- **stopy zahrnující komplexní informace o vlastnostech objektu, který stopy vytvořil** - zde patří stopy, které jsou kombinací vlastností předcházejících skupin.

V první skupině jsou stopy, které oproti stopám z druhé a třetí skupiny, mají způsobilost k sugestivní identifikaci objektu. U stop z druhé a třetí skupiny je sugestivní identifikace značně zredukována [4].

2.6.3 Vstřícné stopy

Jedná se o stopy materiální odražející vzájemný vliv dvou objektů. Pro vysvětlení lze říct, že se na objektu „A“ odráží informace o objektu „B“ a také naopak. Ovšem v kriminalistické praxi se vstřícné stopy objevují minimálně. Většinou má stopa jen odraz jednoho objektu na druhém a ne naopak, proto mnohdy nespĺňuje podmínku vyhodnotitelnosti kriminalistickými metodami a prostředky, které se nyní v praxi využívají [4].

2.6.4 Plošné a objemové stopy

Tyto stopy se v kriminalistické praxi objevují běžně. Plošné stopy vznikají na podkladech, jež se neničí, pokud je určitým způsobem ovlivňuje objekt, který je vytváří. Stopa se tak tedy vytváří v dvojrozměrném prostoru, proto se někdy označují jako 2D stopy. Vytvářejí se například chůzí na pevných podložkách nebo při jízdě na pevných podložkách. Oproti tomu 3D stopy, tedy objemové, někdy nazývané i plastické se vytvářejí, když se nositel stopy bortí a tím dochází k deformaci. Jedná se nejčastěji o stopy ve sněhu či blátě [1, 4].

2.6.5 Statické a dynamické stopy

Závisí na pohybu daného objektu, pomocí kterého stopa vznikla vůči nositeli stopy. Jestliže takový pohyb téměř neexistuje, tak vznikají stopy statické v opačném případě pak stopy dynamické. Dále se statické stopy rozdělují na stopy navrstvení a stopy odvrstvení. Je to podle toho, jestli byla na nositele stopy přesunuta nějaká hmota při jejich vzniku. Také podle toho, jestli byla nějaká hmota z nositele stopy zahlazena [1].

2.6.6 Periferní stopy

Zpravidla udávají informace o půdorysu objektu, pomocí kterého stopa vznikla. Vznik periferních stop může být například u přemísťování různých objektů, jako jsou bedny, balíky ve skladech, dále mohou stopy vzniknout při stěhování nábytku nebo při oklepávání nečistot z obuvi [1].

2.6.7 Stopy oddělení

Tyto stopy poskytují možnost poskládat původní objekt do celku na základě jednotlivých částí. Může se jednat o písemnosti, které byly roztrhány, úlomky různých nástrojů či skleněné částice rozbitého světlometu auta. Složením dílčích částí je možné dokázat, že původně vytvářely jeden celek, když např. byla každá část nalezena na jiném místě [1, 4].

2.6.8 Mikrostopy

Jde o specifickou skupinu kriminalistických stop, přičemž se od klasických stop odlišují tím, že pojímají miniaturní množství hmoty nebo mají nepatrné geometrické rozměry. Pouhým okem člověka jsou málo viditelné až skoro neviditelné. Dle svého charakteru odrazu jsou to stopy látkové. Jsou charakteristické tím, že je lze velmi obtížně určitou záměrnou činností ovlivnit. Dále je u nich téměř vyloučené jejich zahlazení. Jedná se o prakticky nevnímání části pevných látek, pouhým okem obtížně viditelné a při jejich zkoumání se využívají především mikrometody. Jako typické mikrostopy lze uvést například špínu pod nehty osoby, textilní vlákna či části kožního epitelu [2].

2.7 Kriminalistické metody identifikace osob

Obecně metoda znamená určitý postup nebo souhrn aktivit, jimiž lze dosáhnout předem vytyčeného cíle. Někteří autoři se domnívají, že metoda je založená pouze na systému několika sériově nebo paralelně vědeckých postupů. Ovšem pravdou je, že pokud by tomu tak bylo, tak při totožných podmínkách a postupech, které jsou předem známé, by byl vždy stejný výsledek. Kriminalistické metody mají nejednoznačný obsah z hlediska zařazení, ale i životnost. Určitá skupina kriminalistů bere v úvahu kriminalistickou metodu za oblast kriminalistického zkoumání. Jedná se například o vyšetřování otisků prstů. Další skupina kriminalistů mluví o metodách v jednotlivých oborech kriminalistického

vyšetřování. Tady jde například o metodu pátrání daktyloskopických stop prostřednictvím postupu šikmého osvětlení [11, 12].

Konkrétní použití metod v kriminalistice závisí na vhodném respektive doporučeném postupu. Takových postupů může být využito několik najednou. Kriminalistický postup je definován jako technologický proces, jenž se váže k jedné z typických kriminalistických činností, kam patří vyhledávání, zajišťování či zkoumání kriminalistických stop nebo jiných objektů. Při použití dané metody se prosazují vhodné postupy, které ovšem musí dodržovat obzvláště kriminalistické principy, zásady a pravidla [13].

Metody, které se používají za účelem identifikace člověka, jsou metody kriminalisticko-technického charakteru. Ty jsou klíčové pro získání totožnosti člověka, který spáchal nebo se podílel na určitém trestném činu či jiné kriminalisticko-relevantní události. Tady lze zahrnout následující kriminalisticko-technické metody: [11]

- **kriminalistická daktyloskopie**

Je vědní obor, který se zabývá vznikem, zánikem a zákonitostmi daktyloskopických stop. Jde především o identifikaci osob podle otisku papilárních linií prstů, dlaní či chodidel [3].

- **kriminalistická biologie**

Je metoda, která identifikuje nejčastěji osoby na individuální, ale i druhové úrovni. Zabývá se vyhledáváním a zkoumáním biologických stop, ať už se jedná o lidský, zvířecí či rostlinný původ [1].

- **identifikace osob dle ručního písma**

Úkolem této metody je identifikovat autora, prostřednictvím psaného textu anebo podpisu. Experti zde řeší, kdo text či podpis napsal [1].

- **identifikace osob dle dynamického stereotypu lokomoce člověka**

Jedná se o identifikaci založené na zkoumání pohybových projevů. U člověka převládají v zajištění lokomoce dolní končetiny. Pohybové aktivity člověka jsou uskutečňovány na základě pohybových vzorů, které vznikají v procesu vývoje každého člověka [14].

- **kriminalistická audioexpertíza**

Někdy nazývaná jako fonoskopie. Je metoda, která se zabývá identifikací osob podle jejich hlasu. Někdy i identifikací věcí podle zvuků, které při svém používání šíří. Pouze ojediněle se lze setkat i s identifikací zvířat, dle jejich vydávaných zvuků například štěkot psa [1].

- **kriminalistická odorologie**

Je metoda, díky které se identifikují osoby a věci pomocí pachu. Základem je fakt, že všechny látky při splnění určitých podmínek uvolňují molekuly, případně atomy produkující podstatu různých pachů [1, 3].

- **kriminalistická genetika**

Jde o biometrickou metodu identifikace osob, na základě DNA, jako materiálního nosiče, jak dědičných, tak nedědičných znaků lidského jedince. Každý člověk má DNA strukturu jedinečnou, výjimkou jsou jen jednovaječná dvojčata [3].

- **portrétní identifikace**

Jedná se o metodu identifikace osob, která zkoumá zákonitosti vnějších znaků člověka či vytváří postupy a nástroje pro určení totožnosti člověka podle jeho vnějších znaků [1].

Avšak lze se setkat i s kriminalisticko-technickými metodami, které nesouvisí s identifikací osob nýbrž s identifikací věcí či předmětů, které jsou v kontextu s trestným činem. Zde patří např. následující metody: [11]

- **kriminalistická balistika,**
- **kriminalistická mechanoskopie,**
- **kriminalistická defektoskopie,**
- **kriminalistická pyrotechnika,**
- **kriminalistická chemie,**
- **kriminalistická elektrotechnika.**

Mohou zkoumat například střelné zbraně či střelivo, identifikovat zbraně dle vystřelených nábojnic, zkoumat předměty, které byly střelbou jakýmkoliv způsobem poškozeny, čímž se zabývá kriminalistická balistika. Kriminalistická mechanoskopie zase zkoumá nástroje a další technické prostředky, které pachatel při dané trestné činnosti použil. Defektoskopie pracuje s vadami a defekty materiálů, které vznikly v souvislosti

s kriminalisticky relevantní událostí. Kriminalistická pyrotechnika řeší neznámé předměty a látky, kde cílem je vyhodnocení, jestli jde o výbušninu nebo munici a další s tím spojené následky. Kriminalistická chemie se věnuje zkoumáním vlastností, vnitřní stavby a proměny látek, jež se objevují v kriminalistické praxi. Kriminalistická elektrotechnika se zabývá výzkumem nežádoucím účinkem elektrické energie, taktéž i hledáním příčin požárů a havárií, při kterých dochází k újmě na zdraví či smrti člověka [1, 14].

2.8 Právní úprava související s kriminalistickou identifikací osob

U orgánů činných v trestním řízení především u orgánů Policie České republiky je nezbytné, aby se řídily platnými právními normami, které řeší problematiku vyhledávání, zajišťování a vyhodnocování kriminalistických stop či jiných důkazních prostředků. V procesu kriminalistické identifikace osob jde převážně o právní normy ve formě zákonů nebo interních aktů řízení, podle nichž se PČR při vykonávání své práce řídí. Nejčastěji se při identifikaci orgány činné v trestním konání zabývají problematikou dokazování dle zákona č. 141/1961 Sb., což je zákon o trestním řízení soudním neboli trestní řád a zákona č. 40/2009 Sb., což je trestní zákoník.

Způsob páchání trestné činnosti je čím dál více sofistikovaný a tím je odhalování a účinný postih pro orgány činné v trestním konání složitější. Organizovaná kriminalita je na vysokém stupni odporu proti policejním a justičním zásahům. Proto se v kriminalistické identifikaci využívá i novějších metod, které se dají využít pro odhalení totožnosti daného pachatele. Originální metodou, která patří mezi ty novější, je opatření video nahrávek, ať už je to skrytým nebo otevřeným způsobem. Na video záznamu lze zachytit tvář pachatele nebo záznam jeho pohybu. V následující části jsou, jako příklad uvedeny obrazové záznamy, respektive právní úprava získávání sporného a porovnávacího materiálu pro kriminalistickou identifikaci osob [7, 15].

2.8.1 Česká právní úprava pro zákonné získání sporného materiálu

Sporný materiál je identifikovaný objekt neboli stopa vytvořená subjektem, který se pohybuje a je na video záznamu zachycen. Pro Českou republiku upravuje získávání obrazových a zvukově-obrazových nahrávek trestní řád dále TŘ, v ustanovení § 158b odst. 3 TŘ, taktéž i § 158d TŘ zahrnující právní úpravu sledování osob a věcí.

Vytvoření video záznamů je taky upravené v § 62 zákona č. 273/2008 Sb., který je o Policii České republiky. Ustanovení § 89ods. 2 českého TŘ je pouze o všeobecné úpravě

toho, co by mohlo být jako důkaz, avšak obrazové a zvukově-obrazové nahrávky se v demonstrativním výpočtu nenachází. V ČR je právní úprava z hlediska ochrany osobních údajů zahrnuta v zákoně č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a o změně některých předpisů. V ustanovení § 158b odst. 2 TŘ je zahrnuto, že používání pátracích nástrojů, se nesmí zaobírat ničím jiným, než získáváním skutečností, které jsou podstatné pro trestní konání. Takové nástroje se mohou využít jen v případě, pokud nelze sledovaného účelu docílit jiným způsobem nebo pokud by bylo jeho docílení značně ztíženo [7].

V ochraně soukromí pro vytvoření video záznamu je omezení v § 158d odst. 4 TŘ, ve významu určené době, v které se bude sledování provádět a taková doba nesmí trvat déle jak šest měsíců. Podle § 158d odst. 3 TŘ dále platí, že pokud se sledováním za využití technických prostředků zakročí do nedotknutelnosti obydlí či listového tajemství, tak se sledování může realizovat pouze na základě povolení od soudce. Je třeba také zmínit, že pojem obydlí znamená pouze byt a jiné prostory pro bývání či prostory, které k nim patří. To definuje § 82 odst. 1 TŘ a trestní zákoník (§ 133 TZ).

Co se týká osobních údajů a jejich zpracování, tak je možné zpracovávání subjektem, který plní úkoly uložené zákonem či se souhlasem člověka, jehož osobní údaje budou zaregistrované a zpracované. Avšak takto zpracované osobní údaje musí být registrovány na úřadě pro ochranu osobních údajů, jelikož jde o občanské právo [7].

2.8.2 Česká právní úprava pro zákonné získání porovnávacího materiálu

O vytvořeném identifikujícím objektu na video záznamu prostřednictvím subjektu, který se pohyboval a jehož totožnost je jasně známá, lze hovořit jako o porovnávacím materiálu. Nejčastěji je video záznam vytvořený bezpečnostními kamerami, a pokud video nahrávka obsahuje pohyb člověka, u něhož je třeba zjistit totožnost, tak se jedná podle § 78 odst. 1 TŘ o věc, která je nezbytná pro trestní vykonávání. Každý, kdo takovou nahrávku vlastní je povinný ji na výzvu vydat. Pokud dotyčný člověk výzvu na vydání věci neuposlechne, tak je podle § 79 odst. 1 TŘ možné nahrávku dotyčné osobě odňat, přičemž musí být osoba při výzvě upozorněna.

Domovní prohlídku lze podle ustanovení § 82 odst. 1 TŘ provést, ale musí k tomu být důvodné podezření, že se v daném bytě vyskytuje věc, která je nezbytná pro trestní konání. Lze provést i prohlídku osobní podle ustanovení § 82 odst. 3 TŘ, avšak jen v takovém případě, pokud je důvodné podezření, že daná osoba má u sebe materiál nezbytný pro trestní konání [7].

Porovnávací materiál lze získat i jinými způsoby, například prostřednictvím zajišťovacích operací zadržení a otevření zásilek dle § 86 TŘ a § 87 TŘ. Takový postup se v praxi vyskytuje například pro získávání porovnávacího materiálu k účelu identifikace dle ručního písma. Porovnávací materiál si orgány činné v trestním řízení mohou dokonce vytvořit samy. V tomto případě je to stejné, jako u materiálu sporného, tedy lze uvažovat o informačně-technických nástrojích podle ustanovení § 158d TŘ, o sledování osob nebo věcí a podle § 158d TŘ, o vytvoření obrazových, zvukových či zvukově-obrazových záznamů. Pokud dotyčný člověk spolupracuje, tak je toto použití nástrojů podle všeho nejčastější metodou, jak porovnávací materiál získat.

Jestliže se provádí tvorba video záznamu utajovaným způsobem, tak se snižuje možnost, že sledovaný člověk bude úmyslně měnit způsob svého pohybu, například při metodě identifikace lokomoce pohybu lidského jedince. Když jde o vytváření zkoušek pohybu lokomoce známého člověka s jeho vědomím, tak tímto se právní úprava nijak nezaobírá. Ale pokud se jedná např. o zkoušky písma nebo hlasových záznamů, tak je to obsaženo v ustanoveních § 93 odst. 3 TŘ, ve vztahu k obviněnému a § 101 odst. 4 TŘ, ve vztahu ke svědkovi. S takovými ustanoveními lze vyzvat obviněnou osobu, aby napsala určitý počet vybraných slov a tím zjistit pravost zkoumaného rukopisu. Ovšem není možné obviněného k tomu nijakým způsobem nutit. To lze aplikovat i na svědka a lze jej vyzvat i patřičně poučit, že musí podle náležitých ustanovení trestního řádu, napsat určitý počet vybraných slov [7].

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 ANALÝZA PORTRÉTNÍ IDENTIFIKACE

Portrétní identifikace značí vědní metodu a obor v kriminalisticko-technické oblasti, který se orientuje na zákonitosti vnějších znaků osob a na metody či nástroje sloužící k zjištění identity člověka podle jeho vnějších znaků pro nezbytnou potřebu kriminalisticko-bezpečnostní praxe. Proto se někdy lze setkat s názvem metoda identifikace osob podle vnějších znaků. Všechny osoby na světě lze z antropologického úhlu pohledu popisem vystihnout prostřednictvím několika stálých morfologických či metrických znaků, protože se stejný souhrn jejich znaků nenachází u žádného dalšího člověka [16].

3.1 Historie portrétní identifikace

Kriminalistika se ve světě i v České republice rozvíjela několik desítek let. První kriminalistická metoda, která kdy byla ve světě vytvořena, je právě portrétní identifikace. Byla založená na měření jednotlivých částí těla, čímž se zabývá metoda antropometrie, na jejímž základě portrétní identifikace staví. Bylo to roku 1879, kdy se objevila první zmínka metody portrétní identifikace a tento rok se dokonce považuje za symbolický zrod moderní kriminalistiky. Metodu identifikace jednotlivých částí lidského těla publikoval a následně začal používat Louis Alphonse Bertillon (1853 – 1914), což byl francouzský policejní úředník, který patří mezi významné osobnosti historie zločinu a kriminalistiky [17].

V celém svém životě úředník vedl boj proti zločinu. Bertillon měl na paměti fakt, že se u dospělého člověka délka některých kostí už nemění. Zaobíral se čtrnácti částmi těla, později svou metodu vylepšil tím, že snížil počet evidovaných částí těla na jedenáct, u kterých si byl jistý, že se po dobu dospělosti člověka výrazně nemění. Šlo o výšku těla ve stoje, výšku těla vsedě, šířku rozpětí paží, délku hlavy, šířku hlavy, délku pravého ucha, šířku pravého ucha, délku prostředníku levé ruky, délku prsteníku levé ruky, délku předloktí levé ruky a délku levého chodidla. Tím se snížil počet pravděpodobnosti toho, že se vyskytnou dvě zcela stejné osoby. Bertillon si stál za tím, že měření určitých tělesných rozměrů je nepochybnou jistotou při identifikaci osob [17, 18, 19].

Když dostal první možnost ukázat spolehlivost metody v praxi, tak dostal dva pomocníky, samostatnou místnost a tříměsíční lhůtu, kdy měl dokázat určení totožnosti recidivisty. A to se mu taky podařilo, dokázal identifikovat zloděje lahví. Do konce roku 1883 se mu prostřednictvím této metody podařilo určit identitu 49 recidivistů. O rok

později 1884 byla jeho metoda implementována do francouzských věznic a to konkrétně k registraci vězňů. Po určitém časovém období se metoda měření tělesných znaků antropometrie začala nazývat bertilonáž právě podle příjmení svého zakladatele. Dále metodu vylepšil tím, že antropometrické údaje na kartě doplnil o detailní popis dané osoby a metodu pojmenoval „portrét parlé“, což v překladu znamená mluvící obraz. Dokonce založil také první kriminalisticko-technickou laboratoř na světě [18].

Tato kriminalistická metoda se dostala i do kriminalistiky tehdejšího Československa. V roce 1900 se bertilonáž aplikovala i na pražském policejním ředitelství, avšak moc se metoda neuplatnila, jelikož k pochopení a používání metody bylo potřeba mít speciální antropometrický kurz [18].

V období po roku 1985 byla bertilonáž označena za vůdčí metodu kriminalistické identifikace osob na celém světě. Avšak v této době ve světě vznikaly i další identifikační metody. Například v USA vznikla identifikace osob podle zubů, v Itálii identifikace osob podle měření lebečních kostí, ve Francii identifikace osob podle tvarů očí nebo v Německu rentgenografická antropometrie. Ovšem bertilonáž žádná z těchto metod nedokázala vytlačit z první pozice. Povedlo se to později až metodě daktyloskopie [19].

3.2 Možnosti aplikace portrétní identifikace

Portrétní identifikace má v praxi širší možnosti uplatnění, jelikož se jedná o prostředek individuální identifikace osob a používá se každodenně. Například při jakékoliv kontrole dokladů lze potažmo hovořit o portrétní identifikaci. Ať už se jedná o prokázání totožnosti pomocí občanského průkazu nebo kontrolu řidičského průkazu, kde se porovnává fotografie uvedená v dokladu s vnějšími znaky člověka, jenž předkládá doklad [15].

Konkrétně v kriminalistické praxi je portrétní identifikace a převážně přesný popis člověka značně důležitý pro následující vyšetřovací úkony: [20]

- **při pátrání po osobách pohřešovaných či hledaných,**
- **k identifikaci neboli zjištění totožnosti zadržené osoby,**
- **k zjištění totožnosti neznámé mrtvoly.**

Lze říci, že nejčastější uplatnění portrétní identifikace je obecně pro zjištění totožnosti člověka, ale uplatňuje se také pro usvědčení pachatele trestného činu. Realizována může být v podobě rekognice či expertízy, kam patří následující činnosti: [6]

- **identifikace pachatele podle popisu svědka nebo poškozeného,**
- **identifikace mrtvoly, kterou popisuje laická osoba např. příbuzný,**
- **identifikace mrtvoly, kterou popisuje znalec,**
- **identifikace osoby, kterou popisuje znalec prostřednictvím fotografie [6].**

Činnost popisování člověka na čemž portrétní identifikace staví, lze pochopit v několika úhlech pohledu. Obecně klasifikací a popisem jednotlivých částí těla člověka se zabývá obor antropologie. Metody antropologie se člení na antropometrické a somatoskopické. První oblast, tedy antropometrie klasifikuje znaky těla nástroji objektivního charakteru a sděluje je délkovými mírami, oblouky, úhly či hmotností. Druhá oblast somatoskopie se zabývá rozvojem, velikostí nebo chyběním tělesného znaku. Ve většině případů se tyto dvě metody navzájem doplňují, ale některá z nich může být zastoupena i ve větší míře, než druhá. Co se týká popisu člověka, tak to řeší většinou metoda somatoskopická [20].

3.2.1 Rozdělení vnějších znaků člověka

Pokud srovnáváme vnější znaky několika osob, tak lze objevit fakt, že je mezi nimi vždy nějaký rozdíl, ať už v menší či větší míře. Tím je dokázáno, že člověk je individuálně variabilní druh. Proměnlivost se vyskytuje jak mezi příslušníky jedné rasy, tak i mezi příslušníky jedné antropologické skupiny. V průběhu života se sice zevnějšek člověka mění, ale v okamžiku života je souhrn jeho vnějších rysů absolutně jedinečný a neopakovatelný. Znaky zachycené na lidech, kteří jsou předmětem popisování, lze podle určitých kritérií členit na anatomické neboli statické znaky člověka a na funkční neboli dynamické znaky člověka [6, 16, 20].

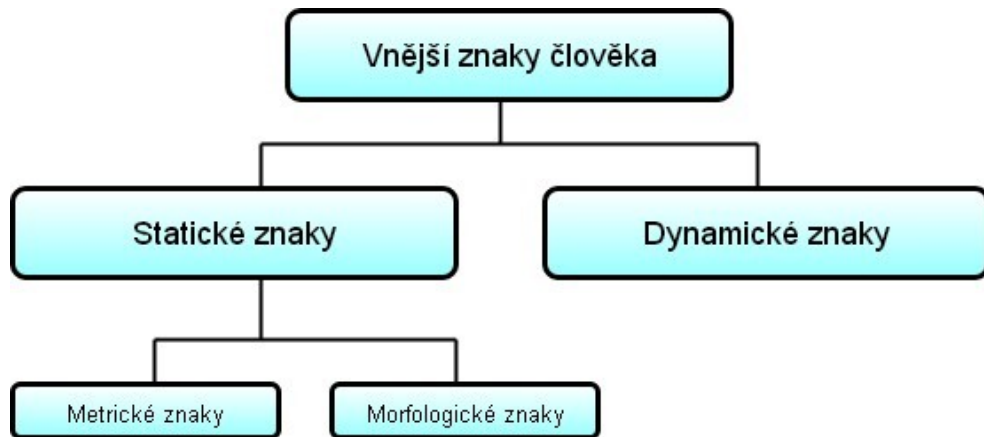
3.2.1.1 Anatomické znaky

Tento typ znaků lze zjistit i kupříkladu z fotografie. Patří zde převážně to, jak je člověk vysoký, kolik váží či jeho jednotlivé části obličeje nebo těla. Vyznačují se tím, že je lze hodnotit, i když je člověk ve statické poloze, tedy se nepohybuje, je v klidu. Pro kriminalistickou identifikaci osob jsou důležitější anatomické znaky, mají větší význam, jelikož se tolik nemění jako znaky dynamické [6, 10, 20].

3.2.1.2 Funkční znaky

Někdy nazývány jako fyziologické znaky člověka, jsou opakem znaků anatomických, tudíž je lze hodnotit při pohybu člověka a jsou projevem dynamického

stereotypu člověka. Lze zde zařadit charakteristiku chůze, způsob řeči, charakter hlasu, gestikulaci, výrazy v obličeji nebo znaky, které vznikly na základě různých návyků, jako je držení těla, slovní projev osoby či mimoděčné pohyby. Obecně jde o rysy, které se objeví až poté, kdy člověk provede určitou tělesnou činnost (pohyb svalů) [10, 20].

Obr. 5. Klasifikace vnějších znaků člověka [16], upravil Boráň, 2018

Statické znaky se dále dělí podle způsobu hodnocení na metrické (tvar nosu, tvar štěrbinu oka) a morfologické (výška obličeje či délka vzdálenosti štěrbin oka).

Vnější znaky člověka se ovšem nečlení pouze na výše zmíněné, ale i podle dalších hledisek. Například podle výpovědní hodnoty na **obecné** a **specifické** nebo podle relativní proměnlivosti na **zanedbatelně proměnlivé** s rostoucím věkem a na **proměnlivé** s rostoucím věkem. Obecné jsou znaky v rámci určité skupiny. Ty se vyskytují všedně v populaci. Jejich četnost se udává v rámci určité populace, v literatuře pak ve formě tabulek. Specifické znaky jsou ty, které se v populaci vyskytují pouze ojediněle. Jsou to individuální znaky, takže výskyt těchto znaků u dvou či více lidí má mizivou pravděpodobnost. Jsou to znaky vrozené anebo získané, což jsou jizvy, vrásky či tetování. Znaky zanedbatelně proměnlivé s rostoucím věkem se výrazně nemění v průběhu stárnutí lidského jedince (ušní boltec). A znaky proměnlivé s rostoucím věkem se naopak v procesu stárnutí značně mění (změna v oblasti čelisti či pokles očních víček) [16].

3.2.2 Popis osoby

Popis osoby je tzv. verbální podoba člověka, která je vyjádřena slovně. Výstižný a správný popis souhrnu znaků pachatele značně přispívá k procesu vyšetřování v kriminalistické praxi, proto jde o velmi významný prostředek identifikace. Cílem je získat věrné informace vnějších znaků člověka, u kterého je nutné zjistit identitu. V praxi

se lze setkat s dvěma pojmy. Prvním je popisování, což je aktivita směřující k získání popisu a druhým je popis, který je vlastně výsledkem samotného popisování. Popis by měl přesně sdělovat převážně morfologické rysy tváře, obzvláště ty, které se s rostoucím věkem tolik netransformují. A dále všechny specifické vlastnosti a zvláštní znamení, které byly u dané osoby na první pohled zřetelně viditelné. K popisu osoby se často také přidávají informace ohledně popisu oblečení či věcí, které daná osoba měla v tu chvíli u sebe. Činnost popisování osob lze provádět různými způsoby, podle čehož se rozlišuje popis úřední a popis laický [1, 6].

3.2.2.1 Úřední popis

Tento typ popisu obvykle zpracovává kriminalistický technik, tedy úřední osoba odborně vzdělaná a k tomu školená, která používá důležité technické nástroje, jako jsou měřidla, váhy, vlasové vzorkovnice, vzorkovnice očí nebo tabulky. Při této činnosti se musí technik absolutně soustředit a cílevědomě pozorovat a všimnout si dílčích charakteristických rysů člověka a musí znát správnou terminologii, aby bylo vyjádření všech znaků co nejvýstižnější.

Popis se vykonává systematicky a podmínkou je přítomnost osoby, která je popisována. To je velká výhoda popisu úředního, protože si technik může danou osobu očima prozkoumat detailně i z blízka, ze všech stran za denního světla. Technik dále může pozorovat způsob mluvy či gestikulaci popisovaného člověka, jelikož s ním může i mluvit. Obdobně to platí také u způsobu chůze, čehož si technik může v měřící místnosti všimnout. Vše se zaznamenává do úředního tiskopisu (formuláře), kde jsou následně všechny prvky popisu logicky uspořádány, tak jak jdou po sobě v následujících odřázkách. Důvodem tohoto seřazení je, aby se nevytvářely subjektivní rozdíly mezi několika úředními popisy a byl v tom vytvořen jednotný systém. Popis se vkládá i do PC systémů, čímž se stane jednou z částí kriminalistických evidencí [4, 6, 16].

- **Výška těla**

Měření živé osoby se provádí v poloze ve stoje. Pokud je problém v tom, že nelze osobu změřit bez bot, tak se změří i s botami a následně se od míry odečte výška podpatku boty. Když se měří výška těla mrtvého nebo nehybného člověka, tak musí být tělo ve vodorovné poloze a měřidlo se pokládá vždy vedle těla. Stupně tělesné výšky jsou: velmi malá, malá, střední, velká, velmi velká a obrovitá, která je nad 200 cm. Osoba provádějící měření musí brát v potaz, že během dne se může výška člověka měnit o 2 až 3

cm, což je zapříčiněno tělesným zatížením. Po dostatečném spánku se tělesná výška zase vrátí zpět na původní hodnotu. Výška člověka se po dosažení určitého věku takřka nemění, proto se jedná o nejobecnější identifikační znak [14, 16].

- **Hmotnost těla**

Měřidlem je zde váha a člověk se váží jen v tom nejnútnejším oblečení, ve spodním prádle, pokud je to přijatelné. V opačném případě je nutné od výsledné hmotnosti odečíst hmotnost oblečení, které osoba na sobě při vážení měla. V mimořádných případech se hmotnost těla pouze odhadne. Téměř žádný význam nemá hmotnost, která se udává s přesností více jak 1 kg. Oproti tělesné výšce se hmotnost těla může v průběhu života s rychlou tendencí výrazně měnit, proto má obecně menší hodnotu pro kriminalistickou identifikaci. Ale i tak má tento tělesný znak v praxi význam, jelikož podle hodnoty hmotnosti si lze vytvořit konkrétní představu osoby [14, 16].

- **Stáří**

Jestliže je nápadná nejednota mezi skutečným věkem osoby a vzhledem osoby, tak se stáří uveřejňuje k popisu. Mohlo by totiž na první pohled dojít k oklamání. Takové případy jsou převážně u ženského pohlaví. Lze říci, že posouzení zdánlivého stáří je z určité míry subjektivně ovlivněno zpracovatelem popisu [14, 16].

- **Postava**

Jde o celkový zevnějšek člověka, jenž je popisován s důrazem na tělesné rozměry. Poměry mezi výškou a šířkou těla člověka, tedy jeho tělesné proporce. Patří zde také velikosti šířky částí těla, převážně je řeč o proporcích břicha a hrudníku. Typy postav se člení na následující: slabá, střední, zavalitá anebo silná. Pokud má člověk postavu slabou, tak není rozměr šířky ramen, hrudníku a břicha zjevně uveden. Jestliže má člověk střední postavu, tak má poměr mezi šířkou a výškou těla vyrovnaný. Pokud má člověk výrazně větší rozměry dutiny břišní či hrudníku a jsou v nepoměru k výšce člověka, tak jde o postavu zavalitou. Člověk s mohutnějšími i svalnatějšími partiemi těla se vyznačuje postavou silnou [9, 14, 16].

- **Tvar hlavy**

Je to jeden z nejvýznamnějších klíčových znaků k identifikaci člověka. Tvar hlavy se hodnotí při pohledu zepředu. Problém může nastat při slovním vystižení tohoto znaku,

je složitější jej definovat. Rozlišují se např. tvary hlavy: kulatý, obdélníkový, čtvercový, pyramidový, vejčitý a další [14, 16].

- **Tvar lebky**

Posuzuje se podobně jako tvar hlavy, ale ne při pohledu zepředu, nýbrž z profilu. Hlava z profilu může být nízká, vysoká, tupá, špičatá, vejčitá, plochá, vypouklá, jak zepředu, tak zezadu či dokonce s hrbolem na čele nebo na temenu. Zádrhelem zde může být opět komplikace slovního vyjádření tohoto znaku [16].

- **Tvar obličeje**

Obličejem je myšlená část od přirozené hranice vlasů až po dolní čelisti respektive bradu. Při posuzování obličeje se předkládá jeho celkový tvar, barva, plnost a dokonce i různé výstřednosti. Tvar tváře je v souladu s tvarem hlavy a podobně, jako tomu bylo u tvaru hlavy, se rozlišuje tvar kulatý, čtvercový, obdélníkový, pyramidový, vejčitý a další. Jako doplněk se uvádí k obličejí vrásky, především ty u oblasti očí, nosu a rtů, kde se uvádí i jejich délka či hloubka. Dále mohou být doplňkem různé kosmetické vady, dolíčky ve tváři nebo jizvy [1, 14, 16].

- **Vlasy**

Hodnotí se barva vlasů, jejich tvar, účes, hustota, střih a nevšední specifika. Barva se posuzuje buď subjektivně, jak ji zpracovatel popisu vidí nebo se barva srovnává s barevnou vzorkovnicí vlasů, od blondáté až po černou. Je třeba přistupovat s velkou opatrností k vlasům zrzavým nebo šedivým, až k téměř bílým, jelikož u nich nelze poznat jejich barva původní. K popisu se kromě barvy uvede taky její intenzita např. částečně, středně nebo silně šedivé. Co se týká tvarů, rozlišuje se vlnitý, rovný či kudrnatý tvar. S komplikacemi se lze setkat u žen, ale v dnešní době z části i u mužů, kteří mají různě upravené vlasy např. pomocí žehličky vyžehlené nebo naopak kulmou kadeřavé. Podle hustoty se rozlišují vlasy husté, řídké či s částečnou a úplnou holohlavostí. Střih se posuzuje způsobem, jestli jsou vlasy načesány nazad, dopředu či na stranu [14].

- **Vousy**

U vousů se hodnotí jejich barva, hustota, vzrůst a střih. Barva vousů se popisuje stejně jako barva vlasů (používá se i stejná vzorkovnice barev). Ovšem vousy nemají až takový význam pro identifikaci v praxi, jelikož si je může pachatel kdykoliv oholit nebo různě upravit [14, 16].

- **Čelo**

Posuzuje se výška, šířka, sklon, klenutí a vrásky. Výška čela se bere v poměru k celkové výšce hlavy. Jestliže výška čela je přes jednu třetinu výšky obličeje, tak se jedná o čelo vysoké. V opačném případě lze hovořit o čelu nízkém. Hranice vlasů je pro čelo pouze charakteristický rys z pohledu umístění, nikoliv však rozhodující faktor. Šířka čela se hodnotí podle šířky obličeje. Pokud je čelo užší jako obličej, lze hovořit o úzkém čele, v opačném případě je to čelo široké. Sklon čela se určuje pomocí úhlu, který svírá pomyslná přímka jdoucí kořenem nosu, s rovinou čela hodnotící při pohledu z profilu. Dle úhlu se pak klasifikuje kolmé, šikmé a vysedlé čelo [16].

- **Obočí**

U obočí se hodnotí tvar, velikost, sklon vzdálenost a barva. Co se týká tvaru, jde o obočí obloukovité, přímé, lomené nebo vlnité. Obočí může mít buďto náklon ke kořenu nosu, což je obočí vnitřně šikmé anebo ke spánkům, což je obočí vně šikmé. Podle délky je obočí krátké či dlouhé a podle výšky široké nebo úzké. Dále se hodnotí, jestli je obočí blízko nebo daleko od sebe, zda je řídké či husté a či má nepravidelný růst. Barva obočí se uvádí jen tehdy, pokud je jiná než barva vlasů. Jako výstřednost se označuje obočí velmi husté, různobarevné, vyholené a s různými barevnými skvrnami [16].

- **Oči**

U očí se posuzuje barva, tvar oka a různé kuriozity. U určení barvy je podmínkou, aby se hodnocení provádělo za denního světla a z 30 cm blízkosti. Oko může mít barvu šedou, modrou, šedo zelenou, modrozelenou, šedohnědou, zelenohnědou, světlehnědou a tmavohnědou. U tvaru oka se popisuje, jestli osa, která prochází oběma koutky oka je vodorovná, vnitřně šikmá anebo vně šikmá. Jako výstřednosti lze považovat šilhavost očí, zvláštní barvu bělma, vystouplost či zapadlost očí [16].

- **Uši**

Ačkoliv se to nezdá, tak lidské ucho má významnou hodnotu identifikace. Důvodem je to, že na světě neexistují dvě osoby, které by měly ve všech detailech stejný tvar uší. Tvar ucha se mění jen s dopadem zraněním. Může to být omrznutí, roztržení, deformace ucha anebo nateklý ušní boltec, čímž jsou známi profesionální MMA zápasníci. Zkoumá se většinou jen ucho pravé, v ojedinělých případech i levé, ale pouze tehdy, pokud se od ucha pravého výrazně liší. Udává se, že délka ušního boltce je přibližně stejná jako

délka nosu. Tvar ucha může být oválný, kulatý, trojhranný anebo čtyřhranný. Ušní lalůček může mít tvar okrouhlý, pravoúhlý nebo klínový a může být přirostlý a volný [16, 21].

- **Nos**

Platí, že nos je partie, kterou si člověk nejsnadněji zapamatuje a má účinek na celkovou osobitost obličeje. Hodnotí se šířka nosu, výška, profil, hřbet, kořen a špička. V některých případech se hodnotí i vzhled pokožky nosu. Rozeznává se nos široký, úzký, pokud zasahuje do jedné třetiny obličeje, je to nos dlouhý, v opačném případě krátký. Hřbet nosu se rozpoznává vyhloubený, přímý, vypouklý či orlí. Veškeré typy nosů mohou být rovné nebo vlnité. Výběžek nosu respektive špička se hodnotí z předního pohledu a je buďto úzká, široká nebo půlená. Kořen nosu je plochý, hluboký, úzký či široký. Dále se na nosu mohou vyskytnout různé zvláštnosti, jako je zduřelost, jizvy a další [8, 16].

- **Ústa a rty**

U úst i rtů se posuzuje jejich celkový zevnějšek či tvar a zvlášť u úst ještě sklon koutků úst. Podle nosu se zjistí velikost úst. Buďto jsou ústa s ohledem na nos malá, střední či velká. Šířka rtů udává výšku úst. Význam z hlediska identifikace mají rty v případě, kdy obsahují různé zvláštnosti. Specifičností mohou být tzv. zajetí pysky, rty na kterých se nachází chronický opar, jizvy, různá zbarvení anebo jiné kosmetické vady [8, 16].

- **Zuby**

Člověk má v rámci stálého chrupu celkem 32 zubů, které jsou obloukovitě uspořádány v horní a spodní čelisti. V horním patře i dolním patře jsou zuby symetricky uspořádány. Zuby jsou podstatným znakem identifikace, jelikož vykazují několik charakteristických faktorů. Hodnotí se, jaký je stav chrupu, jestli je například umělý chrup, můstek, různé kuriozity chrupu nebo lékařské a dentistické zásahy. Často však nelze s dostatečnou výstižností posoudit stav chrupu [8, 16].

- **Brada**

Brada se hodnotí jak z pohledu zepředu, tak z profilu. Jako různé vady brady lze uvést např. důlek, jizvy na bradě či u lidí obéznějších tzv. dvojité brada [5].

- **Ruce a nohy**

U horních končetin se hodnotí pouze viditelné nápadnosti, které jsou zároveň z trvalého hlediska. Jde o ruce, které jsou výrazně dlouhé, krátké, příliš svalnaté anebo naopak slabé.

Co se týká nohou neboli dolních končetin, tak je pravidlem, že se vždy hodnotí jejich velikost prostřednictvím čísla velikosti bot. V dalším kroku se hodnotí už pouze jejich zvláštnosti a nápadnosti, které mohou být jak vrozené nebo získané v průběhu života. Mezi zvláštnosti nohou patří např. chybějící články prstů, amputace končetin, když jsou nohy příliš dlouhé nebo naopak krátké. Dále se může hodnotit jejich deformovanost do „X“, s čímž se lze setkat nejčastěji u lidí s nadváhou anebo deformovanost do „O“ [5].

- **Chůze a držení těla**

Posuzují se souhrnně okolnosti, které mohou mít vliv na anatomické a hlavně dynamické znaky člověka. Nejčastěji souvisí s dolními končetinami, pokud je osoba zraněná nebo po lékařském zákroku nohou, tak může kulhat. Hodnotí se, na jakou nohu kulhá, jestli na pravou či na levou, zda používá holi nebo berle a jestli se při chůzi kolísá. U držení těla se hodnotí, jestli se osoba nehrbí, zda se nenaklání na strany a další [14, 16].

- **Mluva**

Do popisu se mluva zařazuje pouze, když je netypická a lze ji snadno odlišit od způsobu řeči jiných lidí. Zde se hodnotí i hlas jako takový, jeho zabarvení či síla. Pokud se jedná o znalost řeči, tak se hodnotí, jestli jde o aktivní nebo pasivní znalost. Připisuje se k popisu i to, pokud daný člověk umí v této řeči i psát. Mezi výrazné znaky řeči patří koktavost, příliš rychlý způsob mluvy nebo naopak příliš pomalý způsob mluvy [8, 14, 16].

- **Zvláštní znamení**

Posuzují se jen ty zvláštnosti, které jsou na první pohled viditelné (jizvy způsobené zraněním, popálením či opařením, bradavice, mateřská znaménka, dolíky po neštovicích a další kosmetické vady. Při posuzování jizev se uvádí, jak jsou velké, jejich tvar a kde se nachází. Nepatří sem zvláštní znamení, která se nachází na kůži pod oblečením. Viditelné zvláštnosti mají významný účel při činnosti hledání osob. K těmto prvkům patří i tetování, kdy se k popisu uvede i jejich barva, velikost a druh, čímž je myšlen styl písma, použité číslice či obrázky. Pokud je to nezbytné, tak se tetování i ofotografuje anebo obkreslí.

Ofotografování je vhodné u tetování, která jsou propracovanější, tudíž komplikovanější pro obkreslení [14, 16].

3.2.2.2 *Laický popis*

Laický popis podávají z drtivé většiny lidé, kteří nemají odborné znalosti. Popis zpracovává úřední osoba, kterou je odborně školený technik. Ten provádí výslech osoby tzv. laika, což může být svědek nebo osoba poškozená, která přišla s podezřelým nebo pachatelem do kontaktu. Osoba úřední má za úkol informace, které získá od popisující osoby, upravit do podoby úředního popisu v rámci terminologie. Laický popis nemá tak velkou informační hodnotu jako popis úřední, hodnota je běžně nižší. Při činnosti laického popisu je důležité dodržovat principy, které jsou platné pro výslech svědka. Na hodnotu kvality a významu laického popisu působí různé vlivy, které lze členit na vlivy objektivní a vlivy subjektivní [4, 6].

- **Vlivy objektivní**

Jedná se o vnější faktory, kde jejich existence není závislá na vůli a vnímání lidí. Nejsou tedy určeny dovednostmi a pozorností lidí, především osob vyslychaných. Vlivy jsou závislé převážně na podmínkách pozorování dané osoby. Velice důležitou roli zde představuje např. distance, z které byla viděna popisovaná osoba. Mezi další faktory patří viditelnost, síla osvětlení, pohyb pachatele, povětrnostní podmínky či doba a směr pozorování [6, 16].

- **Vlivy subjektivní**

Jde o faktory, které jsou oproti objektivním vlivům závislé na vlastnostech či schopnostech a všímavosti lidí. Mezi subjektivní vlivy lze řadit schopnosti smyslových orgánů, vnímavost, zapamatovatelnost, smysl vidět, vybavit si určitou situaci a schopnost výstižně se vyjádřit o situaci. Dále mají vliv převážně schopnosti z hlediska vyjadřování, ovlivnění zapříčiněné nemocí či různými chorobami, povoláním osoby, strachem, únavou, alkoholem a zájmem osob [6].

Subjektivní i objektivní vlivy musí člověk, který provádí výslech znát, ještě předtím, než vyslychaná osoba začne popisovat. Přičemž se doporučuje si nejprve ověřit schopnosti svědka, jestli dokáže správně odhadnout věk, vzdálenost, čas a další [6].

Někdy se lze setkat i se situací, kdy je možné pátrat po pachateli trestného činu jen na podkladě popisu od poškozeného. Jde o případy, kdy se poškozený či svědek dostali do osobního kontaktu s pachatelem a tím měli příležitost uchovat si v paměti jeho podobu [16].

3.2.3 Metody sestavování portréту člověka

Důvod sestavování portréту člověka je takový, že je dosud velkou potíží opatřit hodnotný a výstižný popis člověka. Tato potíž směřuje k řešení, kdy se slovní vyjádření obrazu kompenzuje obrazem materiálním, který je sestaven prostřednictvím popisu. Za tímto záměrem je dnes již zavedeno několik metod a technických nástrojů. Ovšem nelze v kriminalistické praxi získat naprosto přesné výsledky, i když se využijí sebelepší propracované prostředky. Z tohoto důvodu se stále hledají nové způsoby a nástroje k popisu osob, pomocí nichž by se zlepšilo nejednotné posuzování jednotlivých vnějších znaků a posunulo by metodu portrétní identifikace ve vývoji kupředu. Vývoj těchto metod se však nezastavil, stále se zlepšují a modifikují, proto metody ani prostředky k sestavování portréту člověka nelze považovat za definitivní [6, 20].

3.2.3.1 *Plastická metoda*

Je podobná, jako metoda grafická, u obou je nutné znázornit kreslený portrét prostřednictvím slovní výpovědi svědka. Někdy se využívá název Gerasimova metoda. Zde kreslíř respektive sochař za speciálních hmot modeluje tvar hlavy a obličejových prvků osoby, která je předmětem popisování. Na vymodelovanou hlavu se přidělávají uměle vyrobené oči a paruka. Následně se ještě provádí drobné korekce podle svědka.

Je vhodná pro vytvoření možné podoby historických osobností, u kterých byla nalezená pouze lebka. V praxi se ale tato metoda skoro nepoužívá. Důvodem je její náročnost, jelikož je pracná, časově náročná a výsledky jsou z pohledu kvality obrazu nemnoho účinné [14, 16].

3.2.3.2 *Grafická metoda*

Jiným názvem kreslířská metoda, u které kořeny vzniku zasahují až před druhou světovou válku v období 1930-1940. V USA se v tomto období začaly zavádět do praxe kreslené portréty hledaných osob. Širší prosazení této metody bylo až po konci druhé světové války v období 1949-1959. Dokonce je ještě v dnešní době v některých zemích stále využívána. Metoda je založená na tom, že musí být přítomný svědek, který

popisovanou osobu viděl a dokáže ji výstižně popsat a kvalifikovaný grafik, který portrét dané osoby vyobrazí.

Postup je takový, že vyškolený technik respektive grafik nakreslí podobu pachatele prostřednictvím popisu, který obdrží od svědka ve verbální formě. Kreslení probíhá za stálých úprav a kontroly svědka. Někdy se grafická metoda kombinuje spolu s metodou identikitu. Zásadním nedostatkem při aplikování této metody je schopnost grafika výstižně a jednoznačně nakreslit podobu zločince podle verbálního popisu od poškozeného či svědka. Tím, že je plastická i grafická metoda nadměru náročná i pracná, tak došlo k jejich zjednodušení, kde lze hovořit o typech fotorobotů a identikitů [6, 14, 16].

3.2.3.3 *Fotorobot*

Jinými způsoby řečeno fotomontáž nebo mozaikový portrét. V prvním kroku svědek nebo poškozený popíše všechny anatomické a funkční znaky pachatele. Následně se mu ukazují fotografie ze dvou alb, které byly speciálně vytvořené pro tuto metodu. Obsahem jednotlivých alb jsou soubory fotografií lidí různých národností nebo etnických skupin. První album zahrnuje různé typy obličejů a druhé je tzv. kompoziční album, kde jsou fotografie obličejů rozstříhány do šesti pásků. Na každém pásku je jeden znak obličeje (oči, uši, pusa, brada, nos a vlasy). Svědek z alb vybere pouze ty fotky, kde vidí možnou shodu s podobou hledaného pachatele. Může jít pouze o podobu jednoho znaku. Například na jedné fotce vidí shodu s pachatelem u nosu, na druhé u čela a na třetí fotce se mu může zdát, že měl pachatel podobné vlasy. Nemusí být totožný jen jeden znak na fotce, ale i více. To určuje a vybírá svědek, který sám musí říct, kde je možná podoba s pachatelem a kde se podoba naprosto vylučuje. Celý průběh popisování od svědka se zaznamenává do spisu. Z vybraných znaků pak technik, který je k tomu vyškolený, zhotoví portrét hledaného pachatele a ukáže jej svědkovi. Ten pak má poslední slovo a může říct, který znak obličeje na portrétu nesedí nebo co by změnil. Prostřednictvím retuše nebo výměny některých částí obličeje může technik doladit výsledný portrét pachatele. Fotorobot je náročná a pracná metoda, která nese i několik nevýhod. Nejpodstatnější nevýhoda je velká sugestivnost, jelikož svědka jednotlivé fotografie obličeje mohou ovlivnit a může mít pocit, že mezi nimi musí najít fotku pachatele. Nevýhodou je taky zkreslenost výsledného portrétu, jelikož nastříhané pásy jsou různých velikostí a světelnosti, tudíž se může zdát, že znaky mezi sebe nezapadají [1, 14].

3.2.3.4 *Identikit*

Jinak řečeno metoda skládaného portréту, je to další způsob grafického znázornění popisu pachatele. Je založená na jednotlivých znacích obličeje, které jsou nakreslené na průhledných foliích. Jedná se o folie, kde jsou nakresleny typy vlasů, čel, nosů, očí, pus, vousů, obočí a dalších částí. Jednotlivé folie s částmi obličeje vybírá po výsledku svědek a tím skládá výsledný portrét. Ve fázi, kdy je složen výsledný portrét, se dokreslují zbylé části a různé detaily, aby celkový obraz odpovídal pravděpodobnému portréту daného člověka. Folie jsou setříděny do různých alb, kde na každé z nich je uvedené pořadové číslo a písmeno (symbol). Důvodem je, že kombinacemi folií vznikne číselný kód, podle něhož se dá znovu pak rychle složit stejný portrét, což je obrovskou výhodou. Jednotlivá kriminalistická pracoviště v různých krajích si mohou nechat např. telefonicky zaslat kód z jiného pracoviště a tak sestavit portrét toho stejného člověka. U nás v ČR se využívá polská verze skládaného portréту, která vznikla na antropologickém výzkumu polského obyvatelstva a nese jméno kompoziční obrázkový identifikátor [1, 14].

Přetvořením funkčních a technických parametrů identikitu byl nově vytvořen v USA přístroj, který se označoval jako MIMIC, což byla zkratka z anglických slov Multiple Image Maker and Identification Compositor. Byl založen na přednostech metod identikitu a fotomontáže. Šlo o přefotografované prvky tváře, které se nacházely na šesti diapásech a pomocí šesti projektorů se promítaly v reálné velikosti. Přístroj obsahoval kameru s Polaroid systémem. Každý prvek obličeje měl i v tomto případě svůj kód, který označoval pořadí prvku, druh, velikost a rasovou příslušnost. Číselný kód bylo možné předávat mezi jednotlivými pracovišti [4, 14].

3.2.3.5 *Výpočetní technika*

Kvalita tvorby portrétů se zlepšila se zavedením výpočetní techniky do kriminalistické praxe. Jedná se o moderní způsob skládání portréту člověka. Prostřednictvím výpočetní techniky s použitím grafických počítačových programů lze sestavit podobu hledaných osob. Výhodou je, že osoba, která sestavuje portrét, nemusí mít zvláštní výtvarné schopnosti. Je to poměrně rychlý způsob sestavování portréту a zbytečně neokrádá o čas svědka. Při této technice se využívá počítač, jeho periferie a různá přídatná zařízení.

Princip počítačových metod je založený na principech z metod fotomontáže a identikitu. Mezi výhody využití výpočetní techniky patří především rychlost, přehlednost

uchovaných souborů, snadné kopírování výsledných obrazů a jejich další šíření na ostatní pracoviště. Ve světě se používá několik softwarů pro tvorbu portrétů, avšak nejrozšířenější je software Faces, který využívají i známé organizace jako je FBI či CIA a je dostupný pro počítače se systémem Windows i Mac OS. Na kriminalistických pracovištích v ČR se lze setkat převážně s počítačovým softwarem Poridos a Facette: [6, 16, 22]

- **Poridos**

Jedná se o počítačový program, který byl vytvořen na KÚ v Praze v roce 1992. Název Poridos vznikl ze slov portrétní identifikace osob. Je založen na databázi, ve které je několik různých tvarů obličeje a morfologických znaků. Obličejové znaky jsou uloženy v obrazovém katalogu. Skládání portréту probíhá prostřednictvím monitoru, kde je zobrazen obrazový editor, který umožňuje úpravy obrazu, libovolné změny znaků obličeje a kombinace znaků.

V roce 1993 byl Poridos doplněn o nové vylepšení, jako je rozšíření databáze vnějších znaků obličeje, což zahrnovalo i doplňky, jako jsou brýle, čepice, kníry a další. Byly přidány asijské typy obličejů a možnost vytváření portrétů ženského pohlaví. Obličejové části byly v programu uspořádány podle velikosti, kontrastu a jasů. Podmínkou při využívání tohoto programu je přítomný svědek, který slovně vyjádří popis pachatele. Skládání portréту probíhá v režimu „kompozice obrazu“. Vybírají se z databáze jednotlivé prvky obličeje, u kterých je možné provádět různé úpravy např. měnit velikost, jas či kontrast. Dále je možné provádět retuše obrazu, vyhlazování přechodů, dokreslování detailů a měnit proporce jednotlivých znaků obličeje. Program umožňuje výsledný portrét i vytisknout na libovolné tiskárně. Software má několik verzí, tato umožňovala vytvářet portréty pouze v černobílém provedení a byla dostupná jen na platformě OS Dos. Dnešní využívaná verze nesoucí název wPoridos už má možnost barevné podoby portréту a je dostupná i na Windows XP a vyšší [1, 14, 16].

- **Facette**

Je to software od firmy Walter Maschner Softwehr, který byl vytvořen úspěšnou spoluprací několika zkušených forenzních techniků. Vznikl v roce 1986 v Německu a neustále se vyvíjí. Obsahuje databázi s kombinacemi kreslených a fotografických znaků obličeje, ale výstupy jsou pouze v černobílém provedení. V databázi je zahrnuto přes 4000 prvků obličeje (mužů, žen i dětí). Jednotlivé znaky obličeje, může sám uživatel přidat do programu. Používá se nejčastěji v Německu, ale lze se s ním setkat i na kriminalistických

pracovištích v ČR. Dohromady jej používá více než sto forenzních organizací a má několik jazykových verzí softwaru. Program je poměrně jednoduchý na obsluhu, má profesionální retušovací a editační funkce, mohou jej využívat i pracovníci, kteří nemají lepší dovednosti v kreslení. Ovšem takové dovednosti v kreslení jsou výhodou. Facette se pořád aktualizuje a zlepšuje. Nejde pouze o funkční vylepšování, ale také o přidávání nových obličejových komponentů. Výsledný portrét může být ve formě klasických obrazových formátů, jako je jpeg, bmp či tiff, tak i ve speciálním formátu ftt, který umožňuje opětovné změny v uloženém portrétu.

Pracoviště, které vlastní smlouvu k údržbě programu, tak má neustálý přístup ke všem aktualizacím. Pro licencované uživatele bez této smlouvy je k dispozici omezený rozsah aktualizací. Aby technici dosáhli optimálních výsledků za krátký čas, tak využívají možnosti školení, které přímo firma nabízí. Školení je ve formě výukových programů ve dvoudenních nebo třídních kurzech. Témata kurzů sahají od technických funkcí software, přes principy kreslení, až po práci se svědkem. Po úspěšném absolvování kurzu pracovník získá certifikát [6, 16, 23].

3.3 Aktuální situace v portrétní identifikaci

Následující kapitoly v praktické části jsou ze značné míry psané na základě získaných zkušeností z praktických činností a z konzultací s nrap. Janou Martinickou, které byly realizované na Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy.

V činnosti tvorby identikitů osob se nyní v praxi už téměř neaplikují postupy pomocí plastické metody, grafické metody, fotorobotu či metody skládaného portrétu. Jejich využití je již pouze ojedinělé. Důvod nepoužívání těchto metod je z jisté míry ovlivněn jejich nedostatky, ale důraznější vliv má zde razantní pokrok výpočetní techniky a s tím spojené počítačové metody. Rozvoj výpočetní techniky velmi zasáhl v kriminalistické praxi oblast portrétní identifikace. Při sestavování portrétů osob se dnes v ČR uplatňuje převážně software wPoridos a ojediněle i Facette. Jednotný software wPoridos má každé forenzní pracoviště, které si o něj zažádá a splní k tomu stanovené podmínky. V dnešní době má tento software minimálně jedno pracoviště v každém kraji České republiky a v Praze se nejčastěji využívá k sestavování identikitů pracoviště nrap. Jany Martinické a pracoviště kpt. Mgr. Tomáše Pohnána na KÚ Praha.

Pokud se u vytvořeného portréту pachatele najdou stejné či velmi si blízké rysy, jako u jiného portrétu, tak už mohou pracovníci PČR zjistit, že by se mohlo jednat o stejného člověka. Například zda pracovník použije při skládání portrétu stejný typ nosu, čela či jiných částí obličeje a pracovník na jiném pracovišti použil stejné typy zmíněných obličejových částí, tak už lze vidět, že s určitou pravděpodobností se rýsuje stejný pachatel. Podmínkou je, aby byly oba sestavené portréty vytvořeny ve stejném počítačovém softwaru, jinak nelze zjistit shodu vybraných znaků obličeje. Pokud byl jeden portrét pachatele sestaven v programu Facette a druhý v wPoridos, tak je velice obtížné přijít na to, že se jedná o tentýž pachatele. Ovšem v samotném softwaru nelze zjistit zmíněnou podobnost pachatelů.

Podobnost pachatelů lze zjistit pouze pomocí informačního systému tzv. Telefota, kde si pracovník může všimnout, že je v sestavených portrétech určitá podoba. Systém obsahuje přímo tlačítko, pomocí kterého lze zobrazit všechny sestavené identikity v celém státě. Denně do systému mnoho identikitů nepřibude, tak je dost pravděpodobné najít shodu. Jakmile technik vidí identikit, který je velmi podobný s identikitem, který v tom okamžiku sestavil, tak ihned volá dotyčnému pracovníkovi, který do systému podobný identikit vložil.

Všechny potřebné informace, které záznamy obsahují, jsou v informačním systému dostupné. Je zde i možnost zjistit shodu už přímo z popisu, jakým způsobem byl trestný čin spáchán, což je v záznamu Telefota taky uvedeno. Pachatelé často páchají trestnou činnost způsobem „modus operandi“, což znamená, že spáchají čin stejným způsobem jako v minulosti, jen například na jiném místě a poté je popis od svědků podobný. Proto je systém Telefoto pro pracovníky sestavující portrét aktuálně velmi oblíbený v podobě dnešní verze, tedy s možností vkládání portrétů.

Telefoto

Je to nezbytně důležitý nástroj pro pátrací akce pracovníků kriminální policie i přímo policejních hlídek v terénu. Jedná se o informační systém, který je založený na obrazové nástěnce v elektronické podobě, kde lze vložit fotografie nebo identikity lidí včetně jejich popisů. Přístup do systému Telefoto mají pracovníci policie z celé ČR, kde mohou obdržet informace ohledně pátrání po pachatelích různých trestných činů, jako jsou krádeže, loupeže, přepadení a další.

Taky je zde možné zjistit informace ohledně pátrání po ztracených osobách, identifikace mrtvol neznámé totožnosti nebo pátrání po původu objevených věcí jako jsou šperky, umělecké předměty a jiné hodnotné věci. Vypisují se zde i aktuální krádeže a jiná důležitá sdělení. Informační systém je rozdělen do několika kategorií a to na osoby, věci, sdělení, starožitnosti a identikity. Pro portrétní identifikaci se využívá kategorie identikity a osoby, kde jsou uvedeny informace, jako jméno osoby, příjmení, rodné číslo, bydliště, státní příslušnost a popis osoby [24].

Upřesňující informace

Jméno :

Příjmení :

Rodné příjmení :

Rodné číslo :

Adresa :

Státní příslušnost :

Pohlaví :

Antropologický typ :

Věk : let

Výška : cm

Postava :

Barva vlasů :

Tvar vlasů :

Vousy :

Barva očí :

Mluví jazykem :

Ozbrojen :

Druh pátrání :

Čj. žadatele o zveřejnění :

Čj. vyhlášeného pátrání :

Vyhlášeno dne :

Obsah požadavku :

Kontaktní adresa :

Poznámka
(max 200 znaků)

Obr. 6. Ukázka zápisu do informačního systému Telefoto [24]

V kategorii identikity jde o informace, jako je popis člověka z hlediska antropologických znaků a pokud je pachatel dopaden, tak i o výstižnost v procentech, v jaké míře se podobá vytvořený portrét originálu. V každé kategorii obsahuje záznam informace o pracovníkovi, který údaje do informačního systému vložil. Dále záznam zahrnuje číslo jednacích žadatele o zveřejnění, číslo jednacích vyhlášeného pátrání, druh pátrání, informace o možnosti ozbrojení a další.

Dnešní využití softwaru wPoridos je vhodné i pro situace, kdy např. technik obdrží fotografii zachyceného pachatele při páchání trestné činnosti, která byla pořízena z městského kamerového systému a podle této fotografie se musí sestavit portrét. Ovšem ne vždy je pachatel dostatečně viditelný a někdy je na dostupné fotografii pachatel zachycen pouze při pohledu z profilu. Další situací je, když už pachatel v minulosti nějaký trestný čin spáchal, tak je již jeho fotografie uložena v IS, konkrétně v databázi, kterou lze svědkovi předložit a ten může poznat, že se jedná o stejného pachatele. Svědek může potvrdit, že se jednalo o stejného pachatele, ale že měl například zcela vyholenou hlavu. V takovém případě se fotografie stáhne, načte se do software wPoridos a změní se pouze vlasy, kam se aplikuje pleš. Přetvořit lze jakoukoliv část obličeje, podle potřeby. Např. pachatel mohl mít úraz, při kterém si zlomil nos, tak se přetvoří pouze nos nebo se pachatel může nechat zarůst, v tom případě se přetvoří vlasy či vousy.

Dále lze wPoridos použít na rekognici z alb podle fotek. Svědek či poškozený nejprve popíše pachatele a následně mu pracovník předloží několik fotografií, z kterých vybírá. Mezi předloženými fotografiemi je jedna fotografie skutečného pachatele a zbytek fotografií je prostřednictvím wPoridosu přetvořeno, tak aby byly zachovány obličejové znaky, které jsou jisté, že pachatel měl. Například na všech fotkách se zachová nos, tvar hlavy, pusa a mění se různými kombinacemi pouze typ účesu, obočí a oči. Smyslem je, aby svědek vybral skutečného pachatele.

Aktuálně v kriminalistické praxi plní identifikace osob podle vnějších znaků základní úkoly, aplikuje se nejčastěji k identifikaci pachatele podle popisu svědka různých relevantních událostí, poté při pátrání po ztracených osobách/dětech, méně často k identifikaci osoby podle fotografie a ojediněle k identifikaci neznámé mrtvoly, kdy je člověk razantním způsobem zdeformovaný, že jeho reálné fotografie nelze zveřejnit, proto přichází na řadu identikit.

3.3.1 Identifikace osob podle fotografií

Identifikační metody sloužící k určení totožnosti člověka, jsou založené na vyhledávání totožných vnějších znaků a jejich hodnocení z pohledu významnosti pro určitou relevantní událost. Jednou z možností identifikace člověka je i metoda určení totožnosti člověka dle fotografie nebo videa, která hodnotí, jestli na dvou nebo více fotografiích je tentýž člověk, což může být často velice obtížné. Důvodem obtížnosti je fakt, že obličej člověka není ve všech aspektech souměrný, což lze ověřit tvorbou

obrazů člověka způsobem, že se vloží dohromady dvě levé a dvě pravé poloviny obličeje. Další komplikace může vzniknout, když jsou fotografie pořízeny z různého časového období. Většinou se uplatňuje pravidlo, že čím je časová distance větší, tím je srovnávání fotografií obtížnější. I když metoda zasahuje z velké části do kriminalistické antropologie, lze ji využít také v portrétní identifikaci.

V kriminalistické praxi se s takovou identifikací pracovníci setkávají téměř denně, převážně při kontrole osobních dokladů, při silničních kontrolách, aby ověřili, zda osoba předkládající doklad je jedna a ta samá osoba, která je na fotografii v předloženém dokladu. Identifikace se uskutečňuje komparací vzhledu člověka s fotografií, přičemž se vzájemně zhodnotí vnější znaky obličeje člověka se znaky, které lze vidět na fotografii [6, 16].

Existuje také speciální druh fotografie tzv. třídílná kriminalistická fotografie, která se vytváří spolu s úředním popisem a daktyloskopováním osoby, což lze považovat za další způsob identifikace osob podle fotografie. Fotografie zobrazuje obraz zaměřený na hlavu člověka a to ze třech způsobů pohledu. Pohled zepředu, z pravého profilu a z tříčtvrtinového levého profilu. V některých případech je k třídílné fotografii připojena fotografie celé postavy člověka. Jejich účelem je napomáhání svědkům či poškozeným k vyhledání eventuálního pachatele a zaznamenávají se do speciálních fotoalb, které jsou k tomu určeny [6].

Z výše uvedených obtížností lze usoudit, že identifikace osob podle fotografií není snadnou záležitostí a je možné ji provádět pomocí dvou metod, kam spadá metoda popisu a metoda somatometrická. Podmínkou u obou metod je, aby měly obě fotografie stejné rozměry [16].

- **Metoda popisu**

Je založená na principech z úředního popisu osob. Jak už název vypovídá, tak se jedná o činnost popisování, kde jsou k dispozici dvě fotografie, na kterých se hledají jednotlivé rysy obličeje a vyhodnocuje se jejich popis. Důraz se klade na vnější znaky obličeje, které se v průběhu života tolik nemění. U znaků obličeje, kde vlivem stárnutí dochází ke změnám, se musí tato skutečnost brát v potaz. Hodnotí se všechny znaky, jako je tvar obličeje, vlasová hranice, čelo, obočí a další. Výjimečnou identifikační hodnotu má tvar vnějšího ucha, ale musí jej být možné zhodnotit ze stejného pohledu na obou fotografiích [16].

- **Metoda somatometrická**

Využití metody je převážně v oblasti antropologie, kde se zabývá změnami z hlediska růstu jednotlivců i skupin lidí. Řeší i vliv prostředí, zaměstnání či sportu na tělesnou kondici člověka. Avšak značné využití má i v portrétní identifikaci, kde ale musí být splněn předpoklad, že je obličej na obou fotografiích zachycen ve stejném úhlu neboli ze stejného pohledu. Pokud je tomu jinak, tak není možné metodu uplatnit. Somatometrická metoda je založená na komparaci a měření vnějších znaků obličeje, kde se uplatňují antropologické body. K takové činnosti je nutné velice dobře znát anatomii člověka, jelikož antropologické body mají svou fixní pozici na lebce a je nutné je zobrazit na vnějších znacích tváře. Při této metodě má svou významnou identifikační schopnost ucho, protože v průběhu života se u dospělého člověka téměř nemění. Porovnávání fotografií se v některých případech uskutečňuje s využitím milimetrové sítě, která je přeložena přes fotografii obličeje či ucha. Ovšem lze se s využitím setkat pouze zřídka, milimetrová síť je spíše experimentální povahy [16].

3.3.2 Identifikace mrtvol nezjištěné totožnosti

Identifikace neznámé mrtvoly může být pro vyřešení určitého případu obzvláště podstatná. Postup je takový, že nalezená mrtvola se na místě ofotografuje i včetně okolí, kde se nachází. V žádném případě nesmí pracovníci mrtvolu na místě činu svlékat a zouvat, to lze provést až na pitevně. Při postupu se musí dodržovat zásady fotografování a zakreslování daného místa činu. Následně se musí vykonat popis mrtvoly, přičemž je nezbytně důležité dodržovat zásady, které jsou zavedené při obvyklém popisování osob v kontextu s daktyloskopováním či fotografováním lidí pro evidenční účely. Na místo činu se přivolává i lékař, který provede ohledání mrtvoly. Prohlédne ji či zjistí a následně vypíše všechna poškození těla, zranění a další zvláštnosti [16, 20].

Po provedení všech potřebných úkonů, jako je ohledání, popis, ofotografování a zakreslení místa činu se mrtvola převezde do pitevny, kde se provedou další činnosti identifikace. Tím je myšleno např. daktyloskopování mrtvoly, přičemž je nutné dodržovat zásady daktyloskopování člověka. Pitva neznámé mrtvoly je značně důležitá, jelikož pomocí ní, lze zjistit hodnotné poznatky o totožnosti mrtvoly nebo o způsobu smrti. Lékař při pitvě může přijít na různé zlomeniny z minulosti, vrozené vady, jizvy po lékařských zákrocích, následky nemocí a další specifčnosti. Problém může nastat, když jde o utopence, protože jeho pokožka na rukou a prstech se vodou zdeformuje (svraští).

Problém se řeší tak, že se prostřednictvím injekční stříkačky aplikuje pod pokožku posledního článku prstu speciální roztok, který zajistí vyrovnání pokožky. Po aplikaci se získají otisky prstů snímáním prostřednictvím tzv. daktyloskopickou lžící. Otisky prstů na daktyloskopické kartě se pošlou do centrální sbírky, kde se provede jejich vyhodnocení. Vždy se navíc musí ustříhnout vlasy z pěti částí hlavy, v oblasti obou spánků, temena, zátylku a vrcholu. Každý vzorek vlasů musí být zabalen zvlášť a zároveň popsán, z které části hlavy byl vzorek získán [16, 20].

V další části se k účelům identifikace mrtvola upraví, což znamená, že se zbaví špíny a nečistot. Následně se učeše, sešijí se potřhané části pokožky na obličeji, decentně se aplikuje na obličej make-up a nakonec se ofotografuje. Proces ofotografování mrtvoly se vykonává v poloze vsedě, přičemž jsou záda a hlava podepřena zdí. Oči mrtvoly musí být v otevřeném stavu a zároveň je nutné, aby fotoaparát byl v oční úrovni mrtvoly. Poté už se jen uskuteční úkony finální retuše na negativu. Vytvořená fotografie mrtvoly má úlohu identifikační, kde identifikace probíhá způsobem rekognice. Rekognice je úkon, který je utvrzený v právní úpravě konkrétně v § 104b TŘ a lze říci, že se jedná o formu výslechu, kdy svědek vybírá z předložených fotek pachatele [16, 20, 25].

Finálním úkonem je vyhledat svědky, kteří by mohli mrtvolu poznat. Například podle útržků oděvů poblíž nalezených věcí, vytvořených fotografií nebo podle posmrtné masky mrtvoly a tím s jistotou dosvědčit její identitu. Z velké části se svědci vyhledávají prostřednictvím hromadně sdělovacích prostředků, což jsou prostředky zajišťující šíření informací širokým skupinám obyvatelstva [20].

O nálezů mrtvol se musí vést záznam, proto se vytváří tzv. evidenční karty, ve kterých je obsažen popis mrtvých, jejich oděv a nalezené věci, které byly v blízkosti těl. Evidenční karta se po vypracování vloží do evidence neznámých mrtvol na celostátní úrovni a ta se nepřetržitě komparuje s evidencí osob pohřešovaných. Pokud mezi mrtvolou a některou z pohřešovaných či hledaných osob nastanou podstatné shody, tak je potřeba získat potřebné informace, které mohou sloužit jako identifikující [16, 20].

Pokud se nalezne pouze kostra člověka, což se stává např. při zemních pracích či na odlehlých místech v hlubokém lese, tak je potřeba, aby se s nálezem ani místem nijak nemanipulovalo. Na místo se nejprve musí dopravit vyškolení odborníci, jako je technik, antropolog a další. Jednotliví pracovníci pak řeší, jestli se jedná o lidské nebo zvířecí kosti či jak dlouho mohla kostra být v zemi. Jestliže už je zjištěno, že se jednalo o lidské kosti,

tak se dále zaobírají, jestli jde o kosti jedné nebo více osob, jestli to byl muž, žena nebo dítě včetně věku. Taky zda kostra vykazuje stopy násilí, úrazu nebo nemoci, jak velký či silný člověk to mohl být a další. Z lebky lze získat i informace o velikosti a tvaru nosu, očních štěrbin, úst, dokonce i informace o vývoji výrazů tváře. Nejedná se pouze o všeobecné údaje, ale může jít i o informace, které vedou až k individuálnímu ztotožnění člověka. K tomu je však potřebné využít další postupy a speciální činnosti, což je např. Gerasimova metoda plastické rekonstrukce nebo metoda superprojekce.

Gerasimova metoda se opírá o tvarové charakteristiky jednotlivých částí lebky, na kterých jsou připevněny měkké tkáně, tedy svaly, tukové tkáně a pokožka. Měkké tkáně se v této metodě utváří ze speciálních hmot. Velikost tvarů obličejových částí např. čelo, nos či celkový tvar obličeje je individuální a odpovídají utvářením jednotlivých částí lebky. Vymodelovaný plastický portrét se angažuje jako podklad v materiální podobě při individuální identifikaci pomocí svědků. Ovšem v dnešní době má v praxi tato metoda minimální význam [14].

Pokud je k dispozici fotografie obličeje pohřešované osoby, u které se informace podobají údajům, které byly objeveny zkoumáním u neznámé kostry, tak lze metodu superprojekce uplatnit. Princip superprojekce je takový, že se promítá obraz lebky na portrét obličeje nezvěstného člověka. V současnosti se využívá její modifikace tzv. metoda video-superprojekce, která je založena na dvou videokamerách a mixážním pultu. Nastavitelný kulový kloub nese lebku, kterou snímá kamera v horizontální ploše ze vzdálenosti několika metrů. Nejprve se na lebce označí fixem důležité antropologické znaky a až poté se vykonává samotné snímání. Portrét se nachází na stolní desce a snímá jej druhá kamera z vertikálního pohledu. Mixážní pult zajistí snímání obrazu, čímž vznikne superprojekce [14].

Nyní se na KÚ PČR v Praze aplikuje poměrně nová metoda počítačové digitalizované superprojekce. Využívá se 3D skener, který zajistí převedení lebky do digitální formy a 2D skener, prostřednictvím kterého se převede portrét do digitální formy. Ostatní činnosti se provádí přímo pomocí počítače s monitorem [6].

4 NÁVOD K VYTVÁŘENÍ IDENTIKITŮ

Tento návod je zaměřen na nově začínající pracovníky PČR, kteří budou v praxi sestavovat portréty podle popisu svědka. I když byla možnost vyzkoušet více programů k vytváření identikitů, byl pro tento návod vybrán tuzemský software wPoridos, jelikož v ČR je jeho využití nejčastější. Po přečtení tohoto návodu bude mít pracovník všeobecný přehled o vybraném softwaru, bude vědět, jaké kvalifikační požadavky by měl mít, či jak má postupovat krok za krokem při skládání portrétu. Dále bude znát zásady a různá doporučení, které by měl brát při této činnosti na vědomí, bude seznámen s možnými problémy, které mohou při procesu tvorby portrétu vzniknout a bude znát subjektivní i objektivní faktory, které by mohly ovlivnit jak samotný průběh sestavování, tak i výsledný portrét.

Návod se nezaobírá přímo funkcemi a uživatelským prostředím software wPoridos, zmiňuje pouze nástroje a postupy, které byly použity při skládání portrétu konkrétního pachatele v této kapitole. Důvodem je, že na pracovišti návod k samotným funkcím software dodán je společně se softwarem jako takovým. Z toho plyne, že pracovník, který software využívá, může kdykoliv do zmíněného návodu nahlédnout a přiučit se možnostem, které uživatelského prostředí nabízí. Software získanou jen ty pracoviště, které si o něj zažádají a splní kvalifikační požadavky, především obdržení certifikátu pracovníkem. Avšak v každém kraji je minimálně jedno takové pracoviště a v Praze jich je dokonce šest.

4.1 Kvalifikační požadavky na pracovníka

Zájmem každého pracovníka, který provádí skládání portrétu je, aby získal od svědka ten nejužitečnější popis jednotlivých znaků pachatele, ať už funkčních či anatomických. Ovšem není to pouze o zájmu pracovníka, jako takovém, ale i o jeho způsobilosti řádně vykonávat určitou pracovní činnost. Kvalifikační požadavky na pracovníka, který bude provádět skládání portrétu, jsou následující:

- **Obdržení certifikátu**

Nejprve musí pracovník úspěšně absolvovat zkoušku složenou z 50 otázek, které jsou formou písemného testu, přičemž jsou zde volná pole pro dopsání textu, ale většina otázek je s výběrem z několika odpovědí. Zkouška se provádí na KÚ v Praze, obsahuje otázky z všeobecného přehledu např. k čemu je software wPoridos určen, čím jsou tvořeny

jednotlivé části obličeje, či zda může být výsledný portrét v barevném nebo i černobílém provedení. Jsou v testu i otázky technického typu např. v jakých formátech lze ukládat výsledný portrét, jaké má software minimální požadavky na velikost operační paměti a volného prostoru na disku pro instalaci, jaké jsou základní funkce programu, co znamenají vrstvy v programu, jaký mají význam a další. Zkouška je hodnocena stupněm "vyhověl" nebo stupněm "nevyhověl". Pokud pracovník zkoušku úspěšně absolvuje, tak obdrží potřebný certifikát.

- **Znalost technických funkcí programu**

Dalším požadavkem je, aby byl pracovník uspokojivě seznámen s uživatelským prostředím programu či se strukturou databáze a zde se samostatně orientoval. Musí ovládat jednotlivé funkce v menu, jako jsou vrstvy, pomocí kterých se skládají jednotlivé obličejové prvky na sebe a lze s nimi různým způsobem manipulovat, dále funkce geometrie, prostřednictvím kterých lze vybraný obličejový prvek transformovat a různě překlomit či zkosit. Další funkcí je prolínání a odstín, pomocí kterých se vyhlazují hrany a nastavují se přechody vybraného obličejového prvku. Mimo to se zde reguluje jas, kontrast a intenzita RGB barev. Do technických funkcí spadá i oblast retuše, kde se provádí finální úpravy portréty.

- **Znalost základů obecné psychologie**

Pracovník musí ovládat i sociální psychologii, především v oblasti vnímání, aby se vžil do aktuální situace svědka či poškozeného. Musí dále zvládat techniku rozhovoru se svědkem, aby na svědka tolik nepůsobil stres. Pokud je pracovní atmosféra uvolněná, bez stresu, tak pozitivně podporuje svědka ve spolupráci, čímž vzrůstá kvalita sestaveného portréty.

- **Zvládání stresových situací**

Pracovník musí být vždy absolutně klidný a musí se vyvarovat vzteku. Na svědka musí působit vyrovnaně a hlavně optimisticky. Poté bude i svědek v lepším psychickém rozpoložení, čímž se zlepší samotné popisování od svědka. Když bude pracovník na svědka reagovat s přívětivým vystupováním, tak mezi nimi vznikne i kvalitnější komunikace. Jestliže bude svědek vykazovat známky negativity, bude nervózní, tak pracovník musí být schopný naladit přátelskou atmosféru. Musí pro to udělat své maximum, avšak v rámci možností samozřejmě. Pokud by tomu tak nebylo a pracovník by na svědka nervózně pohlížel či reagoval, tak by se situace akorát zhoršila a nebylo by

možné v takovém případě získat od svědka výstižný popis. Nesmí se na svědka žádnými způsoby tlačit, aby si vzpomenu. Technik se musí snažit o to, aby na svědka nepůsobil nesympaticky, veškerá komunikace musí být v rámci klidného a přátelského přístupu.

- **Soustředěné vnímání a rychlé reagování**

Je důležité, aby se pracovník dokázal plně soustředit na svědkův slovní výklad, přičemž musí brát v potaz i možné negativně působící faktory na činnost popisování. Dále musí pohotově reagovat při skládání obličejových partií a při provádění různých změn, které od svědka uslyší. Na tento požadavek navazuje i znalost programu, v kterém se portrét skládá a pracovník se v uživatelském prostředí programu musí dostatečně rychle orientovat a provádět potřebné úkony. V jakém tempu svědek popisuje, tak ve stejném tempu musí i pracovník reagovat. Díky rychlým výsledkům je činnost svědka bez únavy, což lze považovat za výhodu.

- **Pozitivní sklon ke kresbě**

Pracovník musí mít kladný vztah k činnosti kreslení, zvládat anatomickou kresbu, jak kresbu v prostoru, tak na výšku a znát proporce mužského i ženského obličeje. Dále je vhodné, aby měl vyšší schopnost představivosti, kterou lze využít při tvorbě procesu stárnutí obličejových částí a další pozitivní vlastnosti spadající do oblasti kreativity.

4.2 Faktory ovlivňující identikit

K bezproblémové tvorbě portrétů je velice důležité znát i okolnosti, které mohou, ať už negativně nebo pozitivně působit na popis pachatele a tím ovlivnit činnost skládání identikitu. Jedná se především o vlivy, působící na svědka či poškozeného a vlivy působící na policejního technika (kreslíře). Při sestavování portréту je klíčový popis, na který mohou mít rušivý dopad subjektivní a objektivní situace. Subjektivními faktory se rozumí vlastnosti či dovednosti svědka a technika, tedy osoby, která je vyslychaná a osoby provádějící výslech. A objektivní faktory jsou ty, které nemají vliv na rozhodnutí a vnímavost člověka [26].

Z jiného úhlu pohledu jsou i faktory, které mají vliv přímo na pachatele a v konečném důsledku na sestavený identikit. Jedná se zejména o změny některých portrétních prvků vlivem stárnutí. Proces stárnutí nejvýrazněji zasahuje vlasy, čelo, obočí a ušní lalůček. U vlasů dochází ke změně barvy (šedivění), což má individuální charakter závislý na genech, ale šedivé vlasy lze přebarvit. Vyšší identifikační hodnotu má posun

či ztráta vlasové hranice nad čelem, která se projevuje spíše u mužů. Hranice vlasů se u žen neposouvá. Co se týká řídnutí vlasů, tak je většinou dáno dědičně a projevuje se zpravidla až ve vyšším věku. Posunem vlasové hranice se zvyšuje a rozšiřuje čelo. S rostoucím věkem se na čele prohlubují vodorovné i svislé vrásky. Obočí s přibývajícím věkem u mužů zpravidla houstne, někdy se i rozšiřuje. V ojedinělých případech obočí naopak prořídne. Ucho respektive ušní boltec, jak už bylo řečeno, představuje nejvýznamnější vnější znak člověka, protože se v průběhu života u dospělého jedince s rostoucím věkem téměř nemění. Výjimkou je ovšem ušní lalůček, ten vlivem stárnutím mění svoji velikost, obvykle se zvětšuje, neboli prodlužuje [27].

Pokud dojde k výraznějším změnám ve vzhledu osoby, pak uplatnění identikitu ztrácí význam. Doporučuje se, aby svědek přišel pachatele popisovat co nejdříve, pokud je to možné, tak okamžitě. Mezi spatřením pachatele a jeho popisováním totiž nesmí být dlouhá časová prodleva, protože řada věcí by mohla svědka ovlivnit. Svědek si o události může s někým pohovořit, což na něj může i negativně zapůsobit. Například si o příhodě pohovoří s manželkou, ta mu může říct, ať popisovat nechodí, že se to někdo dozví nebo že pachatele špatně popíše a jiné okolnosti. Takové situace se v praxi běžně vyskytují a jsou důvodem, proč zmíněná časová prodleva nesmí být příliš dlouhá. Dalším důvodem je, že za delší časové období si svědek pachatele již tolik nevybaví a mohl by jeho vzhled zapomenout.

Nezáleží pouze na časové distanci, ale i na dalších okolnostech, mezi které patří např. změny vzhledu vlastním zásahem osoby. Pachatel se může oholit, ostříhat, nechat narůst vousy, vlasy nebo je různě přebarvit. Osoba může podstoupit plastický zákrok některých částí obličeje, zhubnout nebo naopak ztloustnout. Dále je možné, že se u osoby projeví životní návyky, stres, konzumace alkoholu či dlouhodobé kouření nebo užívání drog. Změny mohou nastat i vlivem chorob nebo úrazů např. vypadávání zubů, výskyt jizev a další.

4.2.1 Subjektivní a objektivní faktory svědka

Mezi subjektivní faktory svědka či poškozeného lze řadit následující:

- svědkovu psychickou náladu, nesmí být ve stresu, v roli technika je důležité brát v potaz psychický stav svědka,
- jeho základní smysly převážně sluch a zrak,
- stáří svědka či poškozeného,

- smysl vnímat, zapamatovat a jednoznačně popsat informace,
- zaměstnání, koníčky, vzdělání a bystrost svědka,
- svědkovu zdravotní kondici, choroby či nemoci,
- využití technických zařízení při pozorování [26, 28].

Za objektivní faktory svědka nebo poškozeného lze považovat:

- čas, který uplynul od střetnutí s pachatelem,
- místo, kde se nacházel svědek a kde pachatel,
- doba shledání pachatele svědkem,
- distance svědka od místa činu,
- místo shledání, zda se jednalo o vnitřní nebo venkovní prostor,
- pokud venkovní, tak vliv počasí,
- čas, hodina, kdy se pachatel se svědkem setkal,
- viditelnost při setkání (den/noc),
- stav využitých technických zařízení [26].

4.2.2 Subjektivní a objektivní faktory technika

Mezi subjektivní faktory technika je možné uvést:

- poznatky a zkušenosti z oblasti psychologie a kriminalistiky,
- znalosti z různých školení a jiných vzdělávacích kurzů,
- schopnosti, vlohy či talent ve vizuálním směru,
- získané dovednosti a délka praxe,
- charakter, povaha a způsob vystupování technika [26].

Mezi objektivní faktory technika lze řadit:

- patřičné vybavení, tablet,
- technické nástroje pracovníka,
- osobní počítač, monitory,
- kancelář, kde se skládá portrét [26].

4.3 Zásady při skládání identikitu

Než se pracovník pustí do činnosti výslechu svědka, tak by měl nejprve znát následující zásady při skládání identikitu s využitím výpočetní techniky a hlavně takové zásady dodržovat.

- **Dodržovat společenské normy chování**

I když se zdá být svědek nějakým způsobem nesympatický nebo o něm pracovník slyšel všemožné informace, tak na něj musí být vždy příjemný. Nikdy nesmí dát svědkovi najevo, že je mu nesympatický. Na všechny svědky musí být pracovník příjemný a ke všem musí přistupovat stejným způsobem, i když dotyčného zná. Nadřizený ve většině případů technika ani neinformuje o určitých okolnostech. Někdy se stává, že si svědek celou událost vymyslel, což ve většině případů i pracovník pozná v průběhu popisování, že mu jednotlivé obličejové partie do výsledného portréту nesedí. V tomto případě se pachatel najít nemůže, ale technik nesmí dát nic najevo. I když ví, že svědek lže, tak musí portrét dokončit, aby byl svědek spokojený. Někdy se stává, že se svědek nechová slušně a např. pracovníkovi nadává. V tomto případě je důležité, aby pracovník zachovat chladnou hlavu a dělal vše pro to, aby svědek pochopil, že pracovník za událost nemůže a pouze dělá svou práci.

- **Získat svědkovu důvěru**

Největší vliv na kvalitu popisu pachatele má svědek, který rozhodne, jak bude sestavený portrét vypadat. Proto je důležité svědka příjemně oslovit, ať už jde o jakéhokoliv člověka, musí si pracovník vždy získat důvěru. Když pracovník komunikuje se svědkem, tak musí brát zřetel na jeho věk, vztah k události či mysl. Dále je vhodné, aby zajistil přátelskou atmosféru. Pracovník by se měl u komunikace vyvarovat tzv. úřednímu tónu. Při vyzvednutí svědka na vrátnici je vhodné, aby mu pracovník podal ruku a při doprovodu na pracoviště mu pokládal otázky, které nesouvisí s relevantní událostí, kterou jde svědek popisovat. Pracovník by měl pokládat vhodné otázky za účelem získání důvěry či odlehčení situace a měl by se ptát spíše na otázky „kamarádského“ charakteru.

- **Portrét sestavovat maximálně 45 minut**

Tím je myšleno vybírání jednotlivých znaků obličeje svědkem. Pokud by svědek vybíral déle, mohl by se unavit a přestal by se tolik soustředit. Poté finální úprava a doplnění detailů či dokreslování kosmetický vad, již není časově omezeno. Ve většině

případů, když už technik pouze dokresluje detaily, tak svědek již hovoří o zcela jiném tématu a na portrét se již nesoustředí. Ve fázi, kdy svědek ohledně pachatele vše popíše, tak se mu svým způsobem uleví a je i více klidnější z psychologického hlediska.

- **Vyhnout se všem rušivým elementům**

Je nutné zajistit, aby se svědek ničím nerozptyloval i v místnosti, kde se tvorba portrétu provádí. Aby byl zajištěn absolutní klid i v budově například na chodbách, kde se pohybují další pracovníci. Technik většinou umístí informační ceduli na dveře svého pracoviště, aby ostatní kolegové věděli, že zrovna probíhá výslech a byli více ohleduplní. Pracoviště, kde se portrét sestavuje, musí být vybaveno pouze potřebnými nástroji a nesmí zde být žádné obrazy, které by mohly přitáhnout svědkovu pozornost. Pracoviště na svědka musí působit uklidňujícím dojmem, musí poskytnout dostatečné pohodlí a musí být dobře přístupné i méně pohyblivým lidem či lidem na invalidním vozíku. Pracovník musí mít i civilní oblečení, aby si u svědka nevytvářel zbytečný odstup.

- **Vyvarovat se sugestivním otázkám**

Jedná se o otázky, které by určitým způsobem mohly negativně ovlivnit výpověď svědka nebo u něj vyvolat představy, které nesouhlasí se skutečností. Dále je důležité, aby se pracovník vyhnul všeobecným otázkám typu: „Jak vypadal pachatel?“ Je třeba pokládat konkrétní přímé otázky typu: „Byl pachatel stejného vzrůstu jako vy?“ nebo „Jakou barvu očí pachatel měl?“

- **Pokud je více svědků, tak je od sebe izolovat**

Jestliže je více svědků k jedné události a popisují toho stejného pachatele, tak svědci nesmí nikdy přijít spolu do kontaktu. Každého si tedy musí pracovník pozvat zvlášť, aby nemohli navzájem ovlivnit své představy o pachateli, tím že by došlo například ke společné diskuzi o události. V takovém případě by měly ve výsledku vzniknout stejné nebo si velmi podobné portréty.

- **Výslech uskutečnit co nejdříve**

Je důležité, aby pracovník naplánoval výslech svědka co nejdříve od uplynutí relevantní události. Doporučuje se, aby svědek přišel popisovat pachatele nejlépe za 2-3 dny od uplynutí incidentu, ale pokud je to možné, tak aby přišel ihned.

- **Vyhodnotit svědka**

V případě, že je svědkem hendikepovaná osoba, tak před sestavováním portréту si pracovník musí pohovořit s jejím doprovodem a na základě rozhovoru si udělat názor o věrohodnosti, jestli má vůbec smysl portrét tvořit.

Jestliže je svědkem osoba s věkem nižším než 18 let, tak ji musí doprovázet zákonný zástupce, zpravidla rodič. A pokud je svědkem osoba mladší 15 let, tak doprovodem musí být zákonný zástupce i sociální pracovník.

- **Všechny údaje zaprotokolovat**

Pracovník si musí dávat pozor, zda zadokumentoval všechny údaje o pachateli, které se od svědka dozvěděl. Jde o popis, který se přikládá k výslednému portréту pachatele, jestli se jednalo o muže či ženu, jaký měl pachatel věk nebo hmotnost podle svědka, jaké byl postavy, jestli měl světlý typ pleti nebo tmavý či se jednalo o cizince a další podstatné údaje.

4.4 Průběh tvorby samotného portréту

Tato kapitola diplomové práce se zabývá přímo návodem, jak by měl pracovník při samotné tvorbě portréту postupovat. Popisuje, v jakém pořadí a jaké nástroje byly při tvorbě použity a dokonce graficky vyobrazuje přidávání jednotlivých obličejových prvků pachatele do identikitu. Pro příklad tvorby portréту byl vybrán pachatel Marcel, ovšem nejedná se o skutečného pachatele, je tímto způsobem označen pouze pro účely diplomové práce.

Obr. 7. Fotografie pachatele Marcela [vlastní zdroj]

Postup při sestavování samotného portrétu v přítomnosti svědka či poškozeného se skládá ze dvou základních etap:

- **První etapa**

V této etapě pracovník svědka pohodlně usadí před počítač a přizpůsobí výšku monitoru či posune monitor blíže, aby svědek dobře viděl. Na pracovišti jsou dva monitory vedle sebe. Jeden slouží pro pracovníka PČR a druhý pro svědka. Svědek by měl nahlížet pouze do svého monitoru. Kdyby nahlížel do monitoru pracovníka, tak z jeho zorného úhlu by se mohly zdát jednotlivé obličejové znaky mírně zkreslené a výsledný portrét by nebyl tak přesný. Většinou starší lidé se dívají do jiného monitoru, než mají, protože vidí, že zde pohlíží i pracovník. Z tohoto důvodu pak může být pachatel na výsledném portrétu vyobrazen hubenější, než by při běžných podmínkách byl.

Když je svědek vhodně usazen a obeznámen se zmíněnou zásadou ohledně monitoru, tak začne předkládat spontánní výpověď, přičemž si pracovník v této fázi vytvoří představu o popisu osoby z hlediska věrohodnosti. Zde pracovník vyhodnotí, jestli bude možné provést sestavení portrétu nebo nikoliv. Pokud to možné bude, tak pracovník přistoupí k druhé etapě.

- **Druhá etapa**

V rámci druhé etapy započne vytěžování svědka. Nejprve se pracovník zeptá na relevantní událost, v kolik hodin přibližně událost proběhla, na jakém místě či jak událost probíhala. Dále se ptá na informace ohledně vzhledu pachatele. Svědek obecně popíše jeho postavu a pracovník se zde snaží zjistit přibližnou představu vzhledu pachatele, aby mohl svědkovi usnadnit práci. Pracovník se zeptá, jakého byl pachatel pohlaví, kolik mohl mít přibližně let, jakou mohl mít tělesnou hmotnost či stavbu těla. Dále jakou měl barvu pleti, jestli měl např. poměrově velkou hlavu k výšce těla nebo naopak malou a zda slyšel pachatele mluvit, čímž by mohl poznat, zda se jednalo např. o cizince. Nakonec se zeptá svědka, jestli zaznamenal různé zvláštnosti ve vzhledu pachatele, např. zda byl nahrbený nebo zda kulhal.

Je vhodné takové otázky pokládat pomalu, aby měl svědek dostatečný čas na rozmyšlení svých odpovědí. Všechny zjištěné údaje pracovník připiše k dokumentu, který se přikládá k výslednému portrétu. Po dokončení této etapy přichází na řadu popis obličeje a současné vytváření portréту hledané osoby.

Před začátkem tvorby možné podobizny pachatele se předpokládá, že si technik již software ke skládání portrétů tzv. „osahal“ a už ví, kde různé funkce najít a jak danou část obličeje upravit. Svědek vybírá z předložených alb obsahující obličejové prvky a je přitom doporučen následující postup:

1) Výběr temene hlavy

Pracovník nejprve zobrazí svědkovi album s názvem „Temeno“, které obsahuje velké množství náhledů na tuto část hlavy. Podle popisu svědka už by měl pracovník přibližně vědět, kde takový typ temene najít. Jsou rozděleny na skupiny oválných, vejčitých, čtvercových či nepravidelných temen. Po výběru toho nejpřesnějšího se provedou úpravy, jako rozšíření či zúžení celé hlavy a nastaví se barevný odstín pokožky dle pokynů od svědka. Pokud si svědek nevzpomene na barevný odstín pleti, tak je vhodné dát portrét do černobílé barvy.

Při skládání portréту pachatele Marcela byl vybrán oválný typ hlavy, který je užší v bradě. Avšak nebyl dostatečně úzký v oblasti brady, tak bylo provedeno dodatečné zúžení ve větší míře.

Obr. 8. Výběr vhodného temene hlavy [vlastní zdroj]

2) Výběr typu účesu a barvy vlasů

V druhém kroku se nejčastěji přidávají vlasy, u kterých je důležitá struktura, podle které svědek vybírá. Ostatní náležitosti, jako je barva, účes, hustota, lesklost a další lze upravit později pomocí softwaru Adobe Photoshop. Pokud by byl pachatel holohlavý, ale byly by zde vidět kořínky vlasů, tak by se do popisu uvedlo, že má vyholené vlasy. Pokud by, ale náznak růstu vlasů nebyl viditelný, tak by se jednalo o pachatele, který má pleš, tedy trpí ztrátou vlasů. Tento údaj je dost podstatný, protože když si pachatel oholí vlasy, tak se mu na pohled značně změní obličej a za pár měsíců, kdy mu vlasy zase dorostou, může vypadat zcela jinak.

Byl vybrán účes, kde jsou na jedné polovině delší vlasy a na druhé kratší, ale strukturou se nejvíce podobal účesu, který má pachatel Marcel. V tomto kroku se předpokládalo, že se vlasy doladí až na závěr ve fázi finálních úprav. Zde se vybral a upravil pouze barevný tón vlasů.

Obr. 9. Výběr a aplikace typu účesu [vlastní zdroj]

3) Výběr typu vousů a kníru

V tomto kroku se vybírá obličejová část, která byla výrazná, tudíž si ji svědek mohl dobře zapamatovat. Vousy si často pamatují spíše muži v roli svědka, než ženy, pokud se tedy nejedná o přerostlé vousy. Muži si zpravidla zapamatují, jestli měl pachatel nad horním rtem nebo i pod spodním rtem vousy. Nevýhodou je, že si vousy může pachatel kdykoliv zastříhnout nebo zcela oholit.

Zde byl vybrán knír kratšího vzrůstu, který byl upraven tak, aby měl své ukončení v úrovni hranice mezi horním a dolním rtem. Vousy byly vybrány podle barvy a hustoty, aby odpovídaly vousům pachatele Marcela a byly upraveny tak, aby se situovaly spíše na spodní část v oblasti brady. Vousy, které sahaly nad úroveň rtů, byly odmazány. Vzhledem k tomu, že pod spodním rtem má pachatel pouze nepatrný náznak vousů, tak byl zde jemně dokreslen tmavší stín.

Obr. 10. Výběr a aplikace typu vousů a kníru [vlastní zdroj]

4) Výběr typu obočí, nosu a rtů

Snadno zapamatovatelným prvkem tváře často bývá nos a obočí. Zbarvení obočí většinou odpovídá barvě vlasů, ale nemusí tomu být vždy tak.

Obočí bylo vybráno podle tvaru, v tomto případě ze skupiny obloukovitých. Bylo vybráno poměrně husté obočí, kde se upravila velikost obočí, zbarvení a vzdálenost, jak jsou daleko od sebe. Na pravém i levém konci obočí bylo provedeno zkosení.

Dále se aplikoval nos, který byl vybrán ze skupiny středních nosů. Nejznačněji byla upravena spodní část nosu. Proběhlo rozšíření v oblasti nosních dírek a jedna nosní dírka byla naopak zúžena, aby přesněji odpovídala vzhledu pachatelů. Následně byl nos v celé své délce mírně pokřiven a v horní části zkrácen.

Na závěr tohoto kroku byly vybrány ze skupiny malých rtů ty nejpodobnější rty. Byl upraven jejich barevný tón, bylo změněno jejich tvarování, výška horního rtu byla zúžena a výška spodního rtu naopak rozšířena. Spodní ret má pachatel totiž viditelně širší.

Obr. 11. Výběr a aplikace typu obočí, nosu, rtů [vlastní zdroj]

5) Výběr typu očí

Zpravidla jsou oči obličejovou částí, která se vybírá a aplikuje na závěr, až jako poslední. Důvod je takový, že si svědci oči pachatele většinou nezapamatují. Například při loupežích si svědkové nemají ani čas všimnout očí. Jiná situace nastává, když se jedná o trestný čin podvod nebo vydírání. V takovém případě si svědci očí zapamatují velmi dobře, když si vzájemně s pachatelem nahlíží do očí. Z toho plyne, že někdy záleží i na typech trestných činností, které pachatel uskutečnil a při kterých bylo možné si některé obličejové části zapamatovat.

Oči se vybírají především podle barvy, ale taky podle tvaru očních otvorů. Barevnost se nemusí skládat pouze z jedné barvy, někdy se jedná i o kombinaci dvou či více barev.

Zde byly vybrány žlutozelené oči, kde byla upravena jejich vzdálenost mezi sebou, provedeno zvětšení očí, vyhlazení hran a jemně ztmavená barevnost duhovky očí. Řasy zůstaly původní, nebylo nutné je dokreslovat.

Obr. 12. Výběr a aplikace typu očí [vlastní zdroj]

6) Dokreslení vlasů

V tomto kroku byla provedena úprava vlasů. V levé části při pohledu na portrét byla umazána část vlasů zakrývající čelo. Na středu temene hlavy byly po celé ploše přidány vlasy prostřednictvím programu Adobe Photoshop, kde byla pomocí nástroje „klonovací razítko“, přenesena struktura vlasů z levé poloviny temene. Pravá část vlasů, která mírně zasahovala k čelu, byla odmazána a následně v této oblasti bylo provedeno ztmavení vlasové pokrývky.

Obr. 13. Proces dokreslování a úpravy vlasů [vlastní zdroj]

7) Finální úpravy

V tomto kroku byly provedeny poslední korekce portréту. V horní části portréту v oblasti vlasů na levé straně bylo vykonáno uhlazení vlasů. Středová část vlasů temena byla ztmavena, pomocí funkce jasu. V pravé polovině vlasů byla část umazána, aby se výstižněji podobala stylu účesu, jenž pachatel Marcel na fotografii má.

Ve středové části identikitu bylo nepatrně ztmaveno pravé i levé obočí. V oblasti pravého líce bylo přidáno prostřednictvím alba s různými zvláštnostmi mateřské znamínko. V okolí pusy respektive rtů byl odmazán rušivý nazelenalý odstín. To bylo vyřešeno pomocí regulace šířky přechodu a funkcí automatického vyhlazování hran. Levé ucho bylo upraveno, aby nebylo tolik odstáté od hlavy.

Na závěr byly ve spodní části portréту dokresleny a jemně ztmaveny vousy. A v dolní oblasti krku bylo odstraněno mateřské znamínko.

Obr. 14. Sestkládaný finální portrét [vlastní zdroj]

4.5 Povinnosti pracovníka po ukončení sestavování portréту

Po dokončení činnosti skládání portréту a finálních úpravách pracovník identikit uloží, nejčastěji do formátu jpeg. Následně vloží identikit i s dokumentem, který obsahuje popis pachatele do informačního systému Telefoto, aby byl přístupný všem dalším pracovníkům, kteří budou trestný čin řešit.

Pracovník poskytne svědkovi telefonní číslo na pracoviště nebo jiný kontakt v případě, kdyby si svědek např. za několik dnů na další informace ohledně pachatele vzpomněl. Nebo pokud by si po čase rozmyslel, že určitá obličejová část byla jiná a chtěl by ji znovu popsat. Výsledný portrét je možné kdykoliv vždy ještě poupravit, ale podmínkou je, aby byl obraz uložen v příslušném formátu, ve kterém je možné provádět změny. Dále pracovník svědka vyprovodí a poděkuje mu, přičemž musí dbát na základní mravy.

Na některých pracovištích např. na Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy si pracovník každý portrét i s popisem pachatele tiskne a zakládá do souboru dokumentů, kde má podle roku rozdělené a vložené všechny portréty pro svůj vlastní přehled. Pokud je pachatel dopaden, tak jeho fotografie se vloží zde k jeho vytvořenému identikitu a číselně se k tomu připiše hodnota podobnosti v procentech. Tato hodnota udává, v jaké míře je vytvořený portrét podobný se skutečným vzhledem pachatele. Pokud je hodnota podobnosti stanovena nad 60 %, tak lze činnost sestavení portréту považovat za úspěšnou.

O dopadení pachatele zpravidla pracovník informuje i svědka. Ovšem pokud se pachatele nepodaří dopadnout, tak nejpozději do tří měsíců od sestavení portréту musí takovou informaci pracovník svědkovi ohlásit.

4.6 Možné problémy při tvorbě portréту

Při činnosti skládání portréту mohou pro pracovníka PČR vzniknout nejčastěji tyto následující problémy:

- **Nadměrný stres svědka**

Často se může naskytnout problém, kdy je svědek ve stresu, díky čemuž není schopný se soustředit. V takovém případě je nutné, aby pracovník podnikl potřebné kroky k uklidnění svědka. Ideální je např. jít se projít po chodbě se svědkem, přinést mu vodu, ať se napije nebo zahájit jakoukoliv diskuzi v přátelském duchu, aby přišel na jiné myšlenky a odreagoval se.

Jde o to hlavně svědky přesvědčit, aby se nebáli aspoň popisování zkusit. Sdílet jim, že pokud se portrét nepovede sestavit, tak se nic neděje, jedná se pouze o pátrací pomůcku, ale pro kriminalisty je důležité, aby aspoň věděli o pachateli základní obecné údaje.

- **Výslech od několika svědků**

Možný problém může nastat, pokud více poškozených popisuje stejného pachatele a jejich výsledné portréty se zcela liší. V takovém případě je hodnota výsledných portréту nulová a nemá pro vyšetřovací činnost absolutně žádný význam.

- **Lhaní ze strany svědka**

V některých situacích při popisu svědek lže, ale ve většině případů to pracovník již v průběhu činnosti sestavování odhalí. Zjistí například, že svědek určitou obličejovou partii přesně popsal a po několika minutách stejnou partii popíše zcela jinak. Zpravidla není možné, aby si svědek pamatoval určitou část obličeje a po několika minutách ji hned zapomněl. Ovšem u některých svědků lhaní není naprosto možné poznat.

- **Zapomenutí informací ze strany svědka**

Občas nastává situace, kdy si svědek není schopný vybavit určitou obličejovou partii. Problém se řeší tak, že svědek nejprve popíše všechny ostatní znaky obličeje, které si dobře pamatuje a často si v průběhu sestavování vzpomene právě na znak, který si na začátku popisu nedokázal vybavit. Pokud si svědek nevzpomene vůbec, když už jsou ostatní partie obličeje vloženy, tak se vybere zbylá partie, která do výsledného portréту pasuje nejvíce.

- **Zapomenutí informací ze strany pracovníka**

Může nastat i problém, že pracovník provádějící výslech zapomene, na jaké partie obličeje se už ptal. Také během jednoho dne může pracovník sestavovat i více portrétů a je možné, že se mu informace z nich budou plést dohromady. Z tohoto důvodu je doporučeno, aby si technik vše, co svědek řekne, přehledně v bodech zapsal. Tím bude mít přehled, jaké informace již obdržel a nebude docházet k tomuto problému, který by zbytečně časově protahoval skládání portrétu.

5 NÁVRH K VYLEPŠENÍ SOFTWARE

Tato kapitola se zabývá fundovaným návrhem pro zdokonalení uživatelského prostředí softwaru wPoridos. Uvedená vylepšení vznikla na základě praktické činnosti se zmíněným softwarem a konzultací s pracovníkem, který software téměř denně využívá. Do funkčnosti softwaru nebylo nijak zasahováno, jedná se jen o způsoby možného vylepšení, které jsou pouze teoreticky podloženy.

Pomocí tohoto softwaru lze vytvořit identikity neboli portréty zobrazující možnou podobiznu pachatele, přičemž hlavní výhody softwaru jsou následující: [6, 14]

- **Vysoká kvalita identikitů**

Vytvořené identikity z tohoto softwaru se vyznačují v první řadě vysokou kvalitou. Dále finální výstup ze softwaru ve formě portrétu je více podobný lidskému obličejí, než výstup z dříve využívané metody ručně skládaného identikitu. Bez využití výpočetní techniky čili počítačových metod nebylo možné v takové míře získat až natolik reálnou podobu obličeje člověka.

- **Snadná obsluha celého softwaru**

Software má jednoduchou obsluhu pro uživatele, přičemž vyžaduje pouze základní uživatelské dovednosti v oblasti počítačů. Software obsahuje hierarchicky uspořádané obrazové menu, které je pro uživatele velmi přehledné. Pomocí menu je možné snadno a rychle vybírat obličejové prvky z grafického katalogu a prostřednictvím editačních funkcí nabízí možnost upravovat jednotlivé vrstvy s obličejovými prvky.

- **Přehledný obrazový editor**

Pomocí grafického editoru je možné provádět řadu korekcí u skládaných portrétů dle potřeby uživatele. Editor nabízí možnost vidět ihned jakoukoliv změnu v portrétu při jednotlivě provedených úpravách.

- **Možnost přidávání obličejových prvků**

Jednotlivé partie obličeje lze přímo v softwaru upravovat i rozšiřovat. Pokud chce pracovník obličejovou partii do softwaru přidat, tak ji musí uložit do počítače na disk a v menu programu vybrat položku „otevřít obraz“. Tím se vybraná partie obličeje nahraje do software, kde ji lze různě transformovat.

Každým rokem do softwaru doplňuje nové modifikace Ing. Tomáš Pohnán, který je jedním ze spolutvůrců tohoto softwaru. Mezi novinky, které byly v poslední době do softwaru implementovány, lze řadit možnost upravovat pouze jednu polovinu vybraného znaku obličeje, ať se jedná např. o polovinu nosu, oka nebo ucha. Dříve to bylo tak, že se pomocí jednoho tlačítka transformovaly např. obě uši, což bylo nevýhodné, jelikož pachatel může mít pravé ucho oproti levému odlišné. Další novinka je u doplňků funkce, při které lze u brýlí různě barvit skla. To zde předtím nebylo možné, vše se muselo pracně řešit ořezem a aplikací barevného tónu v softwaru Adobe Photoshop. Nově je možné upravovat např. tmavost brýlí, protože svědek si mohl všimnout, že měl pachatel pod brýlemi velké oči a byla by škoda v portrétu zcela ztratit oči. Jsou zde nově i funkce, jako automatický přechod a okraj u jednotlivých obličejových částí, které se automaticky přizpůsobí barevnému odstínu pokožky vybranému temenu hlavy.

Ačkoliv už software disponuje řadou zmíněných předností a prošel za dobu své existence již několika modifikacemi, tak i přesto by bylo možné navrhnout různá vylepšení, která by z různých hledisek usnadnily práci technikovi, který s tímto softwarem každodenně pracuje.

5.1 Vylepšení funkcí softwaru

I když zmíněný software disponuje řadou stávajících užitečných funkcí a nástrojů, tak by bylo možné některé z nich ještě zdokonalit. Mohlo by se jednat o následující možnosti vylepšení:

- **Možnost tvorby portrétů z profilu**

Bylo by zajímavé vydat se cestou tvorby portrétů situovaných z profilu. Důvodem je to, že v kriminalistické praxi často nastává situace, kdy svědek či poškozený viděl obličej pachatele při činu pouze z profilu. Nebo může být pro pracovníka, který má za úkol vytvořit portrét, dostupná pouze fotografie, jenž je pořízená bezpečnostní kamerou v pohledu z profilu. V tomto případě je pro svědka velmi obtížné popisovat obličej pachatele, jak mohl vypadat z čelního pohledu či pro pracovníka sestavit portrét pomocí foto snímku z tohoto pohledu. Možnost tvorby portrétu z profilu by byla proto velmi užitečná. Portrét by se mohl sestavit při pohledu z profilu a kliknutím na speciální tlačítko by se převedl do podoby z čelního pohledu. Vhodná by mohla být i opačná funkce, kde by se portrét z čelního pohledu transformoval do obrazu z profilu.

- **Doplnění stávajících alb**

Alba slouží pro výběr typů obličejových prvků a doplňků do sestavovaného portréту. V softwaru se nachází alba se vzorky obličejů, brad, brýlí, nosů, knírů, očí, uší, rtů, vlasů, bočí, vousů, čepic, temen hlavy a různých defektů či zvláštností.

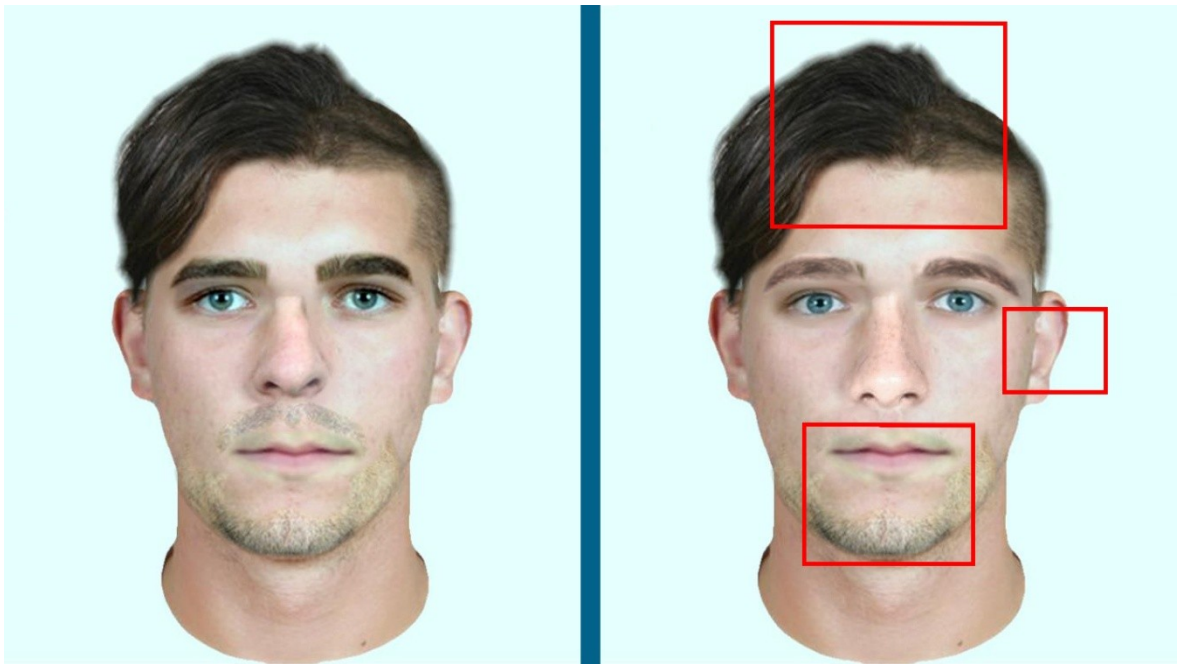
Kvůli novým módním trendům, ať už v oblasti účesů nebo stylu vousů, které se neustále mění a vznikají nové, by bylo přínosné doplnit album vousy a vlasy o moderní, novější styly. I když není problém vybrat z dostupných účesů a stříhů vlasy a přetvořit je na potřebný účes, ale je to poměrně pracné a časově obtížnější. Pokud by v albu byl konkrétní účes, tak by se proces tvorby urychlil. Ušetřila by se jak práce pracovníka, který portrét skládá, tak i čas svědka, který pachatele popisuje. Nápodobně to platí i u alb s vousy.

5.2 Implementace nových funkcí

Důvod k rozšiřování a zlepšování softwaru z velké části závisí na časově se měnících potřebách a požadavcích kriminalistické praxe. Do softwaru by se mohly aplikovat následující modifikace:

- **Komparační databáze portrétů**

Uživatelské prostředí programu by mohlo zahrnovat speciální databázi, do které by se automaticky ukládaly veškeré zhotovené portréty pachatelů a to ze všech pracovišť v ČR. Databáze by mohla mít funkci ke komparaci portrétů. Při dokončení skládání portréту by bylo k dispozici tlačítko, které by spustilo hledání shody s vytvořeným portrétem. Pokud by se právě vytvořený portrét alespoň z 60% shodoval s portrétem sestaveným již v minulosti na stejném pracovišti nebo i na dalším pracovišti v jiném kraji, tak by program zahlásil shodu a zobrazil by vybraný portrét. Podle jednotlivých částí obličeje by mohla funkce zobrazovat i míru podobnosti v procentech a totožné či podobné části obličeje na obrazu portréту, který byl sestaven již v minulosti, červeně označit. V následujícím obrázku lze vidět možný způsob vyznačení stejných či podobných znaků obličeje prostřednictvím červených obdélníků.

Obr. 15. Možný způsob hlášení shody u totožných obličejových částí [vlastní zdroj]

Pracovník by novou funkcí zjistil, že např. portrét, u kterého byla hlášena shoda, se velmi podobá portrétu, který byl již dříve sestaven, tudíž by se mohlo jednat o stejného pachatele. Takovou funkci software postrádá a byla by velký přínosem. Nemuseli by pracovníci ručně prohlížet identikity v policejních informačních systémech jako je např. Telefoto. Funkce by automaticky mohla hlásit, kdy byl portrét sestaven, o jaký trestný čin se jednalo, kdo daný portrét vytvořil včetně jména pracovníka či názvu kraje. Prostřednictvím těchto informací by pracovník mohl odhalit, že jiné pracoviště v ČR hledá např. stejného pachatele. Vzhledem k tomu, že by se do databáze ukládaly všechny vytvořené portréty, tak by mohl pracovník zjistit, že se jedná o pachatele, který již v minulosti trestný čin spáchal a jde tedy o možného recidivistu.

- **Přidání nových alb**

Vzhledem k rozšiřující se oblibě lidí v tetování je možné se dokonce čím dál častěji setkat s tetováním na obličeji, proto by bylo vhodné vytvořit samostatné album tetování, ve kterém by byly nejčastější motivy tetování od minulosti až po současnost. Lidé si často nechávají tetovat stejné vzory či obrázky, které už někdo má zvěčněné na svém těle nebo které naleznou např. na internetu, tudíž by takové album mohlo být využíváno.

Dále by bylo přínosné vytvořit samostatné album s trapézovými svaly. Důvod je, že tyto svaly se nachází v oblasti krku, přičemž v portrétu je krk vidět, proto by bylo možné je do portrétu implementovat. Někteří lidé mohou mít výrazné trapézové svaly v oblasti krku

např. kulturisti nebo jiní sportovci. Avšak nápadné trapézové svaly může mít i pachatel a svědek by si jich mohl povšimnout.

Obr. 16. Příklady možné aplikace trapézových svalů do portrétu [vlastní zdroj]

Pokud by byl takový portrét sestaven a dostal by se například do médií, tak by bylo možné, že by pachatele na ulici poznala i široká veřejnost, jelikož v letních měsících, kdy lidé nosí trička nebo nátělníky, tak jsou jejich trapézové svaly z části viditelné.

V softwaru by taky bylo vhodné vytvořit album náušnice, které by obsahovalo různé druhy náušnic, piercingů a dalších šperků nebo ozdob v různých velikostech, motivech či materiálech. Album by bylo přínosem v softwaru, protože pachatel může mít piercing či náušnice v téměř každé části obličeje. Například jenom v uchu je minimálně deset míst, kde může piercing být.

Prostřednictvím tohoto alba by mohlo být možné vytvořit i dírky do ucha různých velikostí. Jelikož někteří pachatelé mohli dříve nosit náušnice, ovšem nyní je mít nemusí, ale dírka v uchu jim mohla zůstat.

Posledním přidaným albem by mohlo být album oblečení. Jednalo by se o typ oblečení, které je viditelné v oblasti krku, tedy trička, mikiny, svetry, bundy či šály. V mnoha případech si svědek nemůže všimnout, jaký měl pachatel krk, jestli širší nebo hubenější. Krk mohla zakrývat např. široká mikina s kapucí, proto nemusel být při činu až tolik viditelný. Tento problém by se dal vyřešit právě tím, že by se v portrétu oblast krku překryla vybraným oblečením podle popisu svědka.

Obr. 17. Příklad možné aplikace oblečení do portrétu [vlastní zdroj]

- **Skenování do softwaru**

Navíc by mohla být v softwaru funkce pro skenování obličejových částí. Počítač by byl propojený se skenerem a pracovník by si samostatně naskenoval do softwaru přímo jen část obličeje, kterou potřebuje. Ke skenování by mohl využít zdroje, jako jsou noviny, časopisy, fotografie či jiné tištěné publikace. Funkce by byla opatřená způsobem, aby se každá část obličeje naskenovala samostatně (odděleně) a pracovník by si v programu mohl kliknutím zvolit jen část obličeje, kterou vyžaduje. Funkce by urychlila pracovníkovi činnost ořezu obličejové části či odmazání částí, které zrovna nejsou potřeba.

Do programu obličejová část vložit sice jde, ale musí být už předem ořezaná, jinak by bylo odmazání velmi pracné. Proto by oddělený způsob skenování byl výhodný a ušetřil by pracovníkovi spoustu času. Pomocí skeneru by mohl pracovník nasnímat obraz a uložit vybranou partii obličeje i přímo do obrazového katalogu v softwaru pro další využití.

Pokud by se navrhované modifikace do softwaru implementovaly, tak by se mohla zvýšit převážně rychlost a kvalita sestavených portrétů a tím by bylo využití softwaru k vytváření portrétů více efektivní a účinnější. Návrh bude předložen Krajskému ředitelství hl. města Prahy, konkrétně odbornému pracovišti nrap. Jany Martinické, kde tvorba identikitů probíhá. Avšak předpokládané budoucí zavedení návrhu do kriminalistické praxe už závisí pouze na zvážení a zhodnocení od tvůrců zmíněného softwaru.

6 ÚSPĚŠNOST IDENTIKITŮ V KRIMINALISTICE

Informace obsažené v celé kapitole byly získány na základě konzultací a rozhovorů s nrap. Janou Martinickou, která v praxi sestavuje portréty pachatelů již několik let.

Z hlediska výpovědní hodnoty jsou v kriminalistické praxi výstupy v podobě vytvořených portrétů označeny, jako pomocný prostředek k typování osob. Portréty, které jsou považovány za zdařilé, jsou často publikovány například v televizi, novinách či na internetu a mohou sloužit jako podpůrný prostředek při soudním řízení.

Tím, že se portréty prezentují ve sdělovacích prostředcích, tak pachatele může poznat kdokoliv i z široké veřejnosti a informovat policii. Pachatele nemusí dopadnout pouze ten, kdo se případem zabývá, ale i další pracovník od policie např. z útvaru jiného kraje. Proto se využívá systém Telefoto, aby k portrétům a k dokumentům s popisem pachatelů mohly mít přístup i další útvary z jiných krajů. Pokud se případem zabývá pracovník ze stejného útvaru, tak po zadržení pachatele předá informaci ohledně dopadení pracovníkovi, který portrét vytvářel. Ovšem pokud případ převezme pracovník z jiného útvaru, pod jiným číslem jednacím a pracovník, který identikit sestavoval, potřebuje zjistit, zda byl pachatel dopaden, tak se taková informace už v systému obtížně dohledává. Jediná možnost, jak informaci zjistit, je prohledat všechny případy, které se postupně v systému u kategorie identikitů vyskytují. Denně v oblasti identikitů toho tolik nepřibude, tudíž je možné informaci dohledat.

Identikity se skládají po celé České republice. V každém kraji je alespoň jedno specializované pracoviště k vytváření identikitů, ovšem nejvyužívanější pracoviště je v Praze na Kriminalistickém ústavu a na Krajském ředitelství hl. města Prahy. Není možné přesně určit, kolik portrétů se na daném pracovišti sestaví denně, jelikož se mnohdy i celý týden nevytvoří ani jeden identikit a někdy se jich vytvoří až několik během jednoho dne.

Na Krajském ředitelství hl. města Prahy byly během jednoho dne vytvořeny maximálně čtyři identikity. Dva v dopoledních hodinách a dva v odpoledních hodinách, což už je během jednoho dne pro pracovníka velmi náročné.

6.1 Statistiky od roku 2007 po současnost

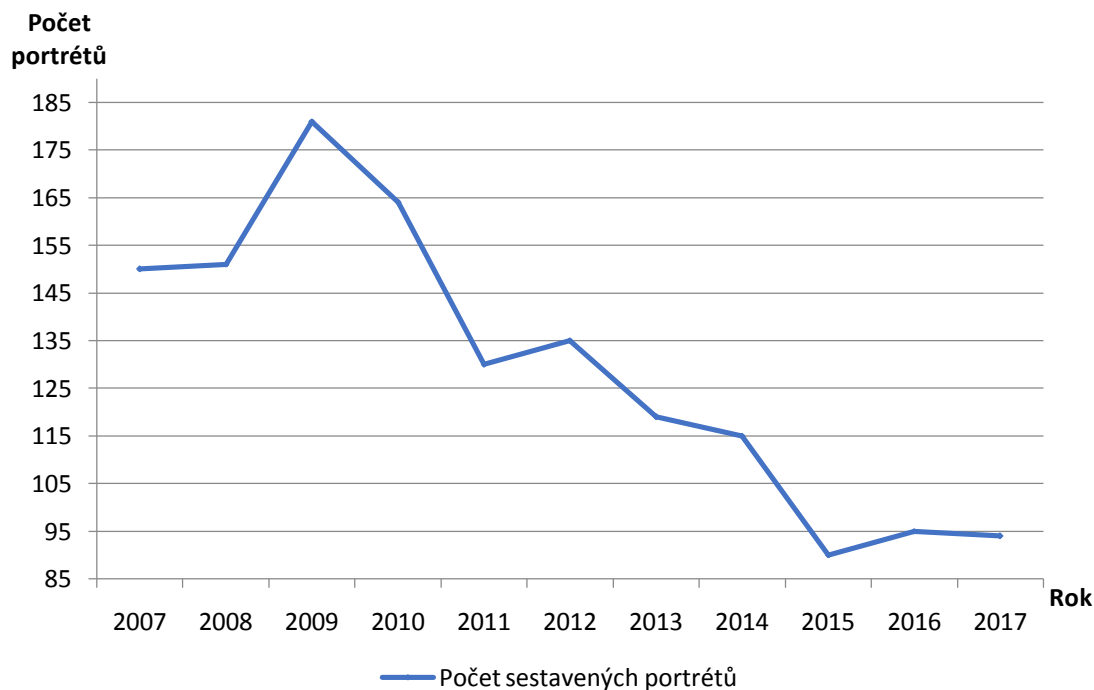
Následující informace včetně tabulkových statistik byly získány ze souboru písemností, který se nachází ve specializovaném pracovišti na Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy. Soubor obsahuje tištěné dokumenty s portréty pachatelů, které byly vytvořeny na tomto pracovišti. Zahrnuje též i slovní popisy jednotlivých pachatelů, včetně trestných činů, které spáchali. Dokumenty s tištěnými portréty si zde ukládá pracovník pouze pro svůj vlastní přehled.

Tab. 1. Množství sestavených portrétů za posledních 10 let [zdroj PČR]

Rok	Počet sestavených portrétů
2007	150
2008	151
2009	181
2010	164
2011	130
2012	135
2013	119
2014	115
2015	90
2016	95
2017	99

Tabulka ukazuje počet portrétů za posledních 10 let, tedy od roku 2007 do roku 2017, které byly vytvořeny pouze na jednom pracovišti PČR, konkrétně na pracovišti nprap. Jany Martinické v hlavním městě Praze.

V posledních čtyřech letech zde bylo sestaveno v průměru okolo 100 portrétů ročně, dříve toho bývalo značně více. Sestavují se většinou pachatelé mužského pohlaví, než ženského. Ženy trestné činy tak často nepáchají, zpravidla se jedná pouze o podvody.

Graf 1. Znázornění počtu sestavených portrétů od roku 2007 do 2017 [zdroj PČR]

Z grafu lze vyčíst, že od roku 2009 až po současnost má počet sestavených portrétů na specializovaném pracovišti v Praze klesající tendenci. Důvodem poklesu sestavování portrétů v tomto období je z velké části zapříčiněno rozmachem kamerových systémů, které mají převážně ve větších městech čím dál častější výskyt.

Následující tři tabulky se zabírají jen portréty, které byly sestaveny na zmíněném pracovišti v druhé polovině roku 2017, tedy od července do prosince.

Tab. 2. Množství sestavených portrétů mužů v druhé polovině roku 2017 [zdroj PČR]

Muži	Počet portrétů
18 - 20 let	1
20 - 25 let	9
25 - 35 let	14
35 - 40 let	16
nad 40 let	7
nad 60 let	1

V tomto období bylo sestaveno 48 portrétů mužů. Jak lze vidět v tabulce, nejčastěji byly vytvořeny portréty mužů, kteří byli ve věku 35-40 let a 25-35 let. Dále byly často tvořeny portréty pachatelů ve věku 20-25 let a nad 40 let. Věkovou kategorií, která páchala ve zmíněném období trestnou činností pouze ojediněle, jsou muži od 18 do 20 let a starší muži nad 60 let.

Tab. 3. Trestné činy a množství sestavených portrétů mužů v druhé polovině roku 2017 [zdroj PČR]

Trestný čin - muži	Počet portrétů
krádež	12
výtržnictví	4
pokus únosu dítěte	1
loupež	11
podvod	5
ublížení na zdraví	9
vydírání	1
vloupání do bytu	2
znásilnění	1
vyhrožování	2
přepadení s nožem	3

Jak lze vidět v tabulce, tak nejčastěji byly sestavovány portréty pachatelů, kteří se dopouštěli trestných činů krádeží, loupeží či ublížení na zdraví. Méně portrétů bylo vytvořeno u trestných činů podvodů, výtržnictví a přepadení s nožem. A ojediněle byly sestaveny mužské portréty z trestných činů vyhrožování, vloupání do bytu, pokus únosu dítěte, vydírání nebo znásilnění.

Tab. 4. Množství sestavených portrétů žen v druhé polovině roku 2017 [zdroj PČR]

Ženy	Počet portrétů
27 - 30 let	1
30 - 40 let	1
40 - 50 let	1

Z tabulky lze vyčíst, že v tomto období byly sestaveny portréty žen, které spáchaly tři trestné činy. Jednalo se o věkové kategorie žen 27-30 let, 30-40 let a 40-50 let.

V prvních dvou případech se jednalo o loupež, kterou spáchali drogově závislé ženy, a poslední případ byl podvod respektive padělání bankovních dokumentů, čehož se dopustila pachatelka ve věku 45 let.

V některých případech pracovník, který provádí skládání portréту ani neví, jakého trestného činu se pachatel dopustil. Jelikož takovou informaci mnohdy vědět ani nesmí, může znát utajované informace klasifikované jako „vyhrazené“ v oblasti stupňů utajení podle NBÚ. V takové situaci nadřizený pošle pracovníkovi dokument, ve kterém trestný čin záměrně není popsán a pracovník pouze vytvoří portrét pachatele na základě popisu svědka.

6.2 Vyhodnocení úspěšnosti vytváření portrétů

I když seskládané portréty nemůžou sloužit jako soudní důkaz, protože jsou označeny pouze jako pátrací pomůcka, tak i přesto mají v kriminalistické praxi značný smysl. Objasněnost případů za posledních 10 let na pracovišti nrap. Jany Martinické je v průměru přes jednu třetinu, při kterých napomáhá vytvořená podobizna pachatele. Tudíž lze vytváření portrétů považovat za poměrně úspěšné.

Z předchozí kapitoly lze usoudit, že se již neskládá vyšší množství portrétů, jako tomu bylo dříve, před několika lety. Od té doby, co se hojně rozmohl městský kamerový systém, převážně ve větších městech, tak se snížil nebo zcela vymizel vyšší počet některých trestných činů. Díky tomu se v konečném důsledku vytváří méně portrétů pachatelů. V dnešní době, pokud je to možné, tak se vše vyhodnocuje na kamerách, pomocí nichž lze obstarat foto-snímek a pracovník, který skládá portréty, vytvoří podobiznu pachatele na základě pořízeného foto-snímku. Dokonce nastala situace, že byl pachatel zachycen kamerou pouze z profilu a pracovník měl za úkol sestavit portrét z čelního pohledu. Když byl poté pachatel dopaden, tak se portrét úspěšně shodoval, což bylo ovlivněno spíše dlouholetými zkušenostmi pracovníka v sestavování portrétů. Pokud je záběr nekvalitní nebo na místě činu nebyla žádná bezpečnostní kamera, tak se portrét pachatele vytvoří pouze na základě výpovědi svědka.

I v dnešní době jsou v kriminalistické praxi stále nejčastější případy, kdy se tvoří podobizna pachatele u trestných činů krádeže, loupeže nebo ublížení na zdraví. Dříve bylo více trestných činů znásilnění, což páchali převážně muži a z velké části již tento trestný čin vymizel.

Co se týká žen páchajících trestné činy, tak dříve bylo poměrně rozšířeno tzv. „uspávání“. Ženy se ve společnosti, nejčastěji v baru seznámily se starším pánem či lehce ovlivnitelným, kterého si předem vytypovaly. S dotyčným zpravidla konzumovaly alkohol, někdy mu bez jeho vědomí hodily silný prášek na spaní do pití a vyčkaly, až usne. V tom okamžiku jej okradly, někdy jim asistoval i pachatel muž, s kterým byly schopny vykrást i celý byt. V ojedinělých případech se dotyčný ráno už neprobudil, když měl například slabé srdce. Pokud měl štěstí a incident přežil, tak byl popisovat vzhled pachatele. Ovšem úspěšnost dopadení těchto žen na základě sestavených portrétů byla spíše nižší.

Ženy, které v dnešní době páchají trestnou činnost, jsou většinou drogově závislé a tímto způsobem chtějí získat peníze na omamné, psychotropní látky. Jsou schopné pro získání těchto látek udělat téměř cokoli, jelikož mohou mít silné abstinenci příznaky. Úspěšnost dopadení těchto žen, na základě vytvořených portrétů je vysoká.

Mladí pachatelé kolem 20 let páchají zpravidla trestné činy krádeže či výtržnictví. Naopak starší lidé kolem 60 let už trestnou činnost spíše nepáchají, a pokud ano, tak se jedná z většiny o recidivisty, kteří už v minulosti nějaký trestný čin spáchali nebo ti, kteří se zrovna vrátili z vězení na svobodu. Ale už se neangažují v trestných činech, jako je vykrádání bytů, aut, znásilnění, ublížení na zdraví, vydírání a podobné. Pachatelé kolem důchodového věku páchají obvykle podvody.

Úspěšnost vytvořených portrétů pachatelů v praxi se zvyšuje také tím, že se využívají policejní informační systémy, pomocí kterých si mohou různá pracoviště včetně zahraničních posílat informace o pachatelích a jejich identikitě. Tento způsob je rychlý, pohodlný a hlavně účinný, jelikož usnadní kriminalistům činnost vyšetřování.

Ovšem úspěšnost sestavování identikitů v činnosti forenzní identifikace osob není závislá jen na využití moderních technických nástrojů. Hlavním prvkem je zde člověk. Podstatná je dále hlavně interakce mezi pracovníkem, jenž sestavuje portrét a svědkem, který poskytuje informace o pachateli, z nichž pak musí kriminalisté vycházet. Činnost žádá od pracovníka, který provádí výslech nejen perfektní znalosti postupů či nástrojů, ale také dovednosti při navázání kontaktu se svědkem či poškozeným.

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo vytvořit návod, který by sloužil jako edukační materiál pro nové pracovníky, kteří budou skládat portréty s využitím výpočetní techniky. Celá práce byla zpracována způsobem, aby např. i studentům dala možnost detailně nahlédnout k činnosti Policie ČR v oblasti kriminalistické identifikace osob a to konkrétně do oboru portrétní identifikace.

Samotný vědní obor kriminalistiky měl zrod v 19. století, jako nástroj pro boj s trestnou činností, která negativně působí na život, zdraví a majetek obyvatel. Avšak nutnost vést boj s kriminalitou je ve světě již odedávna. Rozdíl byl pouze v použitých metodách, postupech, nástrojích a prostředcích. Technický rozvoj jde postupně čím dál kupředu a společně s ním i obor kriminalistiky. Používaná technika v kriminalistické praxi se stále modernizuje a zdokonaluje, čímž napomáhá k přesnějšimu a rychlejšimu odhalení či objasnění trestné činnosti.

V teoretické části byly vymezeny základní pojmy, principy, etiologické otázky a metody vztahující se ke kriminalistické identifikaci osob. Výstupy z různých metod a postupů kriminalistické identifikace osob se kromě forenzní praxe aplikují čím dál častěji také do všedního života. V oblasti komerčního využití je nabízeno několik zařízení k identifikaci osob např. podle otisků prstů, podle antropologických rysů tváře či podle oční duhovky. Účel těchto zařízení slouží obvykle k zabezpečení vstupů do střežených prostor nebo k oprávněnému přístupu k počítačovým a bankovním systémům ve firmách.

Nejstarší kriminalistickou identifikační metodou je portrétní identifikace, která je v kriminalistické praxi denně uplatňována. Jde o způsob určení totožnosti osob, v praxi nejčastěji o odhalení identity pachatelů nebo o zjištění totožnosti neznámých osob či mrtvol. Aktuálně se nejvíce v portrétní identifikaci aplikuje výpočetní technika, přičemž se v České republice využívá tuzemský software wPoridos, pro který byly v praktické části zpracovány dokonce i návrhy ohledně možného vylepšení funkcí.

Závěrem praktické části práce je zhodnocení úspěšnosti sestavování identikitů v kriminalistické praxi. Byly zhodnoceny výstupy z činnosti tvorby portrétů pomocí statického vyjádření získaných dat. Objasněnost případů, při kterých se skládaly identikity, byla za posledních 10 let na zmíněném pracovišti v průměru třetinová. Tvorba portrétů, jakožto pátrací pomůcka má v praxi rok od roku vyšší úspěšnost díky zdokonalování používaných metod a technických nástrojů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [6] PORADA, Viktor a Peter POLÁK. Kriminalistika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-558-6.
- [2] SVOBODA, Ivo. Kriminalistika. Ostrava: Key Publishing, 2016. Učebnice (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-259-4.
- [3] ŠIMOVČEK, Ivan. Kriminalistika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-343-8.
- [4] ZELINKA, Stanislav a Vladislav ŠTEFKA. Kriminalistické technologie a systémy I [online]. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013 [cit. 2018-02-06]. ISBN 978-80-7454-318-0. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10563/26020>
- [5] STRAUS, Jiří a Miroslav NĚMEC. Teorie a metodologie kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-214-1.
- [6] VICHLENDÁ, Milan. Kriminalistika [online]. Krimi servis Hlaváček, 2011 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf
- [7] PORADA, Viktor. Kriminalistické, forenzní a právní souvislosti identifikace osob podle funkčních a dynamických znaků. Praha: Vysoká škola Karlovy Vary, 2010. ISBN 978-80-87236-02-4.
- [8] SUCHÁNEK, Jaroslav a Zdeněk KONRÁD. Vybrané kapitoly úvodu do kriminalistiky a kriminalistické techniky. Praha: TRIVIS-EXACTUS EDUCO, spol. s r.o., 1999.
- [9] KONRÁD, Zdeněk a Jiří STRAUS. Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-535-7.
- [10] STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. Teorie, metody a metodologie kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-666-8.
- [11] LUKÁŠ, Luděk. Bezpečnostní technologie, systémy a management. Zlín: Radim Bačuvčík - VeRBuM, 2015. ISBN 978-80-87500-35-4.
- [12] METEŇKO, Jozef. Kriminalistická taktika. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2012. ISBN 978-80-8054-553-6.

- [13] METEŇKO, Jozef. Kriminalistické metódy a možnosti kontroly sofistikovanej kriminality. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2004. ISBN 80-8054-336-4.
- [14] PORADA, Viktor. Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-589-0.
- [15] FRYŠTÁK, Marek. Trestní právo procesní. 3., aktualiz. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-160-3.
- [16] STRAUS, Jiří. Kriminalistická technika. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 9788073800529.
- [17] PORADA, Viktor. Kriminalistika: (úvod, technika, taktika). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-038-3.
- [18] STRAUS, Jiří. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem: (do roku 1939). Praha: Police History, 2003. ISBN 8086477185.
- [19] STRAUS, Jiří. Úvod do kriminalistiky. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-95-4.
- [20] PORADA, Viktor. Kriminalistika. Brno: CERM, 2001. ISBN 80-7204-194-0.
- [21] Vítek Vávra: Správný zápasník musí být na kvěťákové uši pyšný. In: Ronnie.cz [online]. Praha: Erasport, 2017, 9.1.2017 [cit. 2018-03-16]. Dostupné z: <http://powerlifting.ronnie.cz/c-26466-vitek-vavra-spravny-zapasnik-musi-byt-na-kvetakove-usi-pysny.html>
- [22] FACES 4.0 FOR LAW ENFORCEMENT: Effective. Affordable. Easy to use. In: IQ Biometrix [online]. Houston: IQ Biometrix, 2003 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: http://www.iqbiometrix.com/products_faces_40.html
- [23] Create the face of crime. In: *FACETTE: Face design system* [online]. Identi, 2016 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://facette.com/index.php?id=7&L=1%2F>
- [24] JANDEČKA, Aleš. *Informační systémy Policie České republiky*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Ing. Martin Souček, Ph.D.
- [25] BRÁZDA, Jan. Je rekognice "in natura" opakovatelný nebo neopakovatelný úkon. In: *Bulletin advokacie, odborný právnický portál* [online]. Plzeň: Česká advokátní komora, 2013 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/je-rekognice-in-natura-opakovatelny-nebo-neopakovatelnny-ukon>

- [26] ONDRYÁŠ, Michal. *Identifikace osob podle vnějších znaků*. Zlín, 2009. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- [27] TITLBACH, Zdeněk a Svatava TITLBACHOVÁ. *Kriminalistická portrétní identifikace osob z hlediska znalosti obličejových změn vzniklých stárnutím*. Aktuální otázky současného vývoje kriminalistických metod. Praha: Univerzita Karlova, 1982.
- [28] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 9788073805814.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Cca	Přibližně
CIA	Ústřední zpravodajská služba
Č.j.	Číslo jednací
ČR	Česká republika
DNA	Deoxyribonukleová kyselina
FBI	Federální úřad pro vyšetřování
IS	Informační systém
KÚ	Kriminalistický ústav
MMA	Smíšená bojová umění
Např.	Například
NBÚ	Národní bezpečnostní úřad
Ods.	Odstavec
OS	Operační systém
PC	Osobní počítač
PČR	Policie České republiky
RGB	Barevný model (Red-Green-Blue)
Sb.	Sbírka zákonů
TŘ	Trestní řád
TZ	Trestní zákoník
Tzv.	Takzvaný
USA	Spojené státy americké

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1. Rozdělení systému kriminalistiky do tří oblastí [4], upravil Boráň, 2018</i>	13
<i>Obr. 2. Rozdělení metod kriminalistické vědy [1], upravil Boráň, 2018</i>	14
<i>Obr. 3. Bodování v oboru daktyloskopie [9], upravil Boráň, 2018</i>	21
<i>Obr. 4. Geometrické měření při zkoumání stop lokomoce člověka [9], upravil Boráň, 2018.....</i>	22
<i>Obr. 5. Klasifikace vnějších znaků člověka [16], upravil Boráň, 2018</i>	35
<i>Obr. 6. Ukázka zápisu do informačního systému Telefoto [24]</i>	49
<i>Obr. 7. Fotografie pachatele Marcela [vlastní zdroj]</i>	63
<i>Obr. 8. Výběr vhodného temene hlavy [vlastní zdroj]</i>	65
<i>Obr. 9. Výběr a aplikace typu účesu [vlastní zdroj]</i>	66
<i>Obr. 10. Výběr a aplikace typu vousů a kníru [vlastní zdroj]</i>	67
<i>Obr. 11. Výběr a aplikace typu obočí, nosu, rtů [vlastní zdroj]</i>	68
<i>Obr. 12. Výběr a aplikace typu očí [vlastní zdroj]</i>	69
<i>Obr. 13. Proces dokreslování a úpravy vlasů [vlastní zdroj].....</i>	70
<i>Obr. 14. Seskládaný finální portrét [vlastní zdroj]</i>	71
<i>Obr. 15. Možný způsob hlášení shody u totožných obličejových částí [vlastní zdroj]</i>	77
<i>Obr. 16. Příklady možné aplikace trapézových svalů do portrétu [vlastní zdroj]</i>	78
<i>Obr. 17. Příklad možné aplikace oblečení do portrétu [vlastní zdroj]</i>	79

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1. Množství sestavených portrétů za posledních 10 let [zdroj PČR]</i>	81
<i>Tab. 2. Množství sestavených portrétů mužů v druhé polovině roku 2017 [zdroj PČR]</i>	82
<i>Tab. 3. Trestné činy a množství sestavených portrétů mužů v druhé polovině roku 2017 [zdroj PČR]</i>	83
<i>Tab. 4. Množství sestavených portrétů žen v druhé polovině roku 2017 [zdroj PČR]</i>	83

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1. Znáznornění počtu sestavených portrétů od roku 2007 do 2017 [zdroj PČR]</i>	<i>82</i>
--	-----------